

Mehmed Gökhan POLATOĞLU

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Erzurum, Türkiye.

Department of History, Faculty of Letters, Erzurum
Technical University, Erzurum, Türkiye.

gokhan.polatoglu@erzurum.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 15.09.2024
Revizyon/Revision 16.04.2025
Kabul Tarihi/Accepted 25.04.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 15.05.2025

Atıf

Polatoğlu, M. G. (2025). Kıbrıs Barış Harekâtlarının Erzurum Basınına Yansımaları (20-22 Temmuz & 14-16 Ağustos 1974). *Turcology Research*, 83, 370-386.

Cite this article

Polatoğlu, M. G. (2025). Reflections of the Cyprus Peace Operations in the Erzurum Press (20-22 July & 14-16 August 1974). *Turcology Research*, 83, 370-386.

The content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial
4.0 International License.

Kıbrıs Barış Harekâtlarının Erzurum Basınına Yansımaları (20-22 Temmuz & 14-16 Ağustos 1974)

Reflections of the Cyprus Peace Operations in the Erzurum Press (20-22 July & 14-16 August 1974)

Öz

Kıbrıs, jeopolitik ve jeostratejik önemi nedeniyle tarih boyunca birçok uygarlığın hakimiyet mücadelesine sahne oldu. 1571'de Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girmesiyle birlikte uzun bir süre Türk hakimiyetinde kalan Kıbrıs'taki statüko 19. yüzyılın ikinci yarısındaki İngiliz hakimiyeti ile birlikte değişime uğradı. Zamanla Ada'da siyasi, sosyal ve hukuksal sorunlar, toplumlar arasında gerilime neden oldu. Bunun bir sonucu olarak 1950'li yıllarda Ada'nın asıl unsurları arasında yer alan Türklere karşı Rum ayrılıkçı birliklerinin başlattığı şiddet eylemleri 1960'lı ve 1970'li yıllarda artarak devam etti. Türk Hükümetinin uluslararası boyutta geniş çaplı olarak yürüttüğü diplomatik temaslara rağmen Ada'da Türklere karşı yapılan eylemlerin önüne geçilemedi. Bunun üzerine Kıbrıs'ta Türk toplumuna yönelik şiddet eylemlerine son vererek, barış ve huzuru tesis etmek amacıyla Türk Hükümeti tarafından 1959'da imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmalarından doğan hak ve yükümlülükler gereği askeri müdahale kararı alındı. Bu doğrultuda Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a 20-22 Temmuz 1974 ve 14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasında iki askeri harekât başlattı. Yurtiçinde olduğu kadar yurtdışında da büyük bir yankı uyandıran Kıbrıs Barış Harekâtı'na ilişkin olarak yaşanan gelişmeleri, ulusal ve uluslararası basın ile birlikte yerel basın da gündeme taşıdı. Bunlar arasında Erzurum basını da bulunmaktadır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 50. Yıl Dönümü üzerine hazırlanan bu çalışma ile Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Erzurum basınına yansımaları ele alınmıştır. Çalışmada Erzurum iline ait olup dokümantasyonuna ulaşılabilen; Albayrak, Devrim, Ekspres, Halkın Sesi, Hürsöz ve Yeni Erzurum gazetelerindeki Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili siyasi, askeri, iktisadi ve sosyal içerikleri ihtiva eden haberler incelenmiştir. Çalışmada harekât ile ilgili olarak gazete manşetlerine yansıyan haberler ile birlikte iç sayfalardaki bilgiler de değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Barış Harekâtı, Erzurum Basını

Abstract

Due to its geopolitical and geostrategic importance, Cyprus has been the scene of the struggle for dominance of many civilisations throughout history. After coming under the sovereignty of the Ottoman Empire in 1571, the status quo in Cyprus, which remained under Turkish rule for a long time, changed with the British rule in the second half of the 19th century. Over time, political, social and legal problems on the island caused tensions between the communities. As a result of this, the acts of violence initiated by Greek separatist groups against the Turks, who were among the main elements of the island in the 1950s, continued to increase in the 1960s and 1970s. Despite the extensive diplomatic contacts carried out by the Turkish Government at the international level, the actions against the Turks on the island could not be prevented. Thereupon, in order to put an end to the acts of violence against the Turkish community in Cyprus and to establish peace and tranquility, the Turkish Government decided to intervene militarily in accordance with the rights and obligations arising from the Zurich and London treaties signed in 1959. In this context, the Turkish Armed Forces launched two military operations in Cyprus between 20-22 July 1974 and 14-16 August 1974. The developments regarding the Cyprus Peace Operation, which had a great resonance both at home and abroad, were brought to the agenda by the national and international press as well as the local press. Erzurum Press is also among these. With this study prepared on the 50th anniversary of the Cyprus Peace Operation, the reflections of the Cyprus Peace Operation on the Erzurum press are discussed. In the study, the news containing political, military, economic, and social contents related to the Cyprus Peace Operation in Albayrak, Devrim, Ekspres, Halkın Sesi, Hürsöz, and Yeni Erzurum newspapers, which belong to the province of Erzurum and whose documentation could be accessed, were analyzed. In the study, the news reflected in the headlines of the newspapers and the information on the inside pages were also evaluated.

Keywords: Cyprus, Türkiye, Greece, Cyprus Peace Operation, Erzurum Press

Giriş

Tarih boyunca farklı medeniyetlerin idaresi altında bulunan Kıbrıs¹ 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girdi. Yaklaşık üç asır Osmanlı idaresi altında kalan Kıbrıs² 1878 yılında geçici olarak İngiltere'ye kiralandı.³ Ada 1914 yılında ise İngiltere tarafından ilhak edildi (Alasya, 1964, s. 132; Gazioğlu, 1994, ss. 119-121). Kıbrıs'ın ilhakı 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile tanındı (Meray, 2001, s. 7; Hill, 2016, s. 354). Kıbrıs'taki İngiliz hakimiyeti 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanına kadar devam etti. Rumlar, Cumhuriyet'e geçişteki süreçte Enosis⁴ ilkesiyle Ada'daki statünün değiştirilmesi için çeşitli girişimlerde bulundu. Bu kapsamda ilk olarak 1931 yılında bir isyan başlattı. İkinci Dünya Savaşı sonrası BM Sözleşmesi'nde yer alan sömürgelerin tasfiye edilmesi ve burada yaşayan halklara self determinasyon hakkının tanınması ile birlikte Rumlar, Enosis planını uygulamak için girişimde bulundu. Ancak self determinasyon talebi BM Genel Kurulu'nda 16 Aralık 1954 tarihindeki oylamada reddedildi (Balyemez, 2017, s. 229; Balyemez, 2024, s. 253). Rumların 1953 yılında kurduğu EOKA⁵ birlikleri ise 1955 yılında Ada'daki İngiliz ve Türk kesimine saldırılarda bulundu (Yıldırım vd., 2000, ss. 22-31). Kıbrıs Hükümeti 1 Nisan 1955 tarihinde Londra'ya bir telgraf göndererek, saldırılara ilişkin detaylı bir rapor sundu. Buna göre Larnaka, Lefkoşa ve Limasol'daki hükümet binaları, Lefkoşa'daki Kıbrıs Radyo İstasyonu, Mağusa'daki mühimmat deposu ile diğer bazı binalarda hasarlar meydana geldi (Balyemez, 2021, s. 257). Bu türlü şiddet eylemlerine ve Ada'nın Yunanistan'a ilhakına karşı Kıbrıs Türkleri tarafından 1957 yılında Türk Mukavemet Teşkilatı kuruldu (Balyemez, 2018, s. 42).

EOKA'nın 1955 yılındaki saldırısı, İngiltere'nin politikasında yumuşama yaşanması ve Enosis'i hedefleyen Yunanistan ile görüşmelere başlaması, Demokrat Parti Hükümet'in Kıbrıs politikasında da değişikliğe neden oldu. Bu tarihe kadar Lozan Barış Antlaşması ile oluşan statüko gereği Kıbrıs davasının yalnız İngiltere'yi ilgilendiren bir mesele olduğu yönündeki eğilim, yerini Türkiye'nin Ada'da hayati önem taşıyan haklara sahip olduğu ve bu eksenle İngiltere'nin egemenlik hakkından ancak Türkiye lehine terk edileceği şartına bıraktı (Değerli, 2012, s. 98). Hükümet'in Kıbrıs meselesi hakkındaki koşulları arasında; Ada'nın İngiliz hakimiyetinde kalması, İngiltere'nin çekilmesi durumunda Kıbrıs'ın asıl sahibi olan Türkiye'ye iade edilmesi, bu gerçekleşmezse Ada'nın Türkiye ve Yunanistan arasında taksim edilmesi, bu durumda ise İngiltere'ye Ada'da istediği üs veya bölgenin bırakılması, İngiltere'nin Kıbrıs'ta yaşayan toplumlara öz yönetim hakkı tanımayı tercih etmesi durumunda Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin haklarının korunması ve emniyetinin sağlanması yer almaktaydı. Tüm bu koşullar dışında kabul edilmeyecek koşulun ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması olduğunu açıkladı (BCA, 30.1.0.0/38.227.1).

Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik olarak İngiltere Başbakanı Mc Millan tarafından hazırlanan bir plan 1958 yılında İngiliz Parlamentosunda onaylandı. Buna göre Ada'da yedi yıl süreli olarak ortak bir yönetim sistemi uygulanacak, dışişleri, iç güvenlik ve savunma işleri atanacak bir İngiliz Valisi tarafından yerine getirilecek, Türkiye ve Yunanistan'ın talebi üzerine yedi yıl sonunda Ada'nın egemenliği iki ülke arasında paylaşılabilirdi (Albayrak, 2000, ss. 267-268). Bu arada Kıbrıs meselesi hakkında müzakerelerde bulunmak için Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Dördüncü Daire Umum Müdürü Ziya Tepelendi'nin Cenevre'ye gönderilmesi Bakanlar Kurulu'nun 12 Ağustos 1958 tarihli toplantısında kabul edildi (BCA, 30.18.1.2/153.44.15). Kıbrıs'ta yaşanan olayların, NATO'nun güney kanadının zayıf düşmesine ve bölgede SSCB'nin güçlenmesine neden olacağı endişesi, ABD'nin Yunanistan üzerindeki baskısını arttırdı (Balyemez, 2017, s. 234). Yunanistan'ın karşı çıkmasına rağmen Mc. Millan planı yürürlüğe konuldu. Türkiye temsilcisi 1 Ekim 1958 tarihinde Ada'da resmen göreve başlayınca, Yunanistan görüşme masasına oturmak zorunda kaldı. Zürih'te bir araya gelen Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusunda anlaşma sağladı. Bunun üzerine 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih ve 19 Şubat 1959 tarihinde Londra Antlaşmaları imzalandı (Yıldırım vd., 2000, ss. 22-32). Zürih ve Londra Antlaşmaları gereği Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanacak İttifak Antlaşmasının uygulanmasına ilişkin esasların hazırlanması ve Atina'da yapılacak müzakerelere Türk Hükümetini temsilen Dışişleri Bakanlığı şube müdürlerinden Adnan

¹ Kıbrıs, Akdeniz'in kuzeydoğusunda 34° 33' ve 35° 41' kuzey paralelleri ile 32° 17' ve 34° 35' doğu meridyenleri arasındadır (Avcı, Doğanay & Atun, 2016, s. 1). Toprak büyüklüğü bakımından Akdeniz'deki Sicilya ve Sardunya adalarının ardından üçüncü sırada yer almaktadır (Hakeri, 1993, s. 8). Yüzölçümü ise 9.251 km² olan Kıbrıs yaklaşık olarak Türkiye'ye 70 km, Suriye'ye 100 km, Mısır'a 370 km ve Yunanistan'a 800 km mesafededir (Yıldırım vd., 2000, s. 3). Belli başlı şehirleri Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf, Girne ve Lefke idi (Fehim, 1964, s. 3).

² Kıbrıs'a tarih boyunca Mısırlılar (MÖ 1450-1000), Hititler (MÖ 1320-1265), Finikeliler (MÖ 1000-709), Asurlular (MÖ 709-569), Mısırlılar (MÖ 569-525), Persler (MÖ 525-333), Makedonyalılar (MÖ 333-107), Ptolemaios (MÖ 107-83), Roma İmparatorluğu (MÖ 83-M.S. 395), Bizans İmparatorluğu (M.S. 395-1191), İslam hakimiyeti (M.S. 656-969), Lüzinyan Hanedanlığı (1192-1489), Cenevizliler (1218-1489), Venedikliler (1489-1571) ve Osmanlı Devleti (1571-1878) idaresi altında kaldı (Alasya, 1939, ss. 9-35).

³ İngiltere XVII. yüzyılda Akdeniz'de ticari faaliyetlerde bulunmaya başladı. XIX. yüzyıl ortalarında ise Cebelitarık, Malta ve Aden'e hâkim durumdaydı. Bununla birlikte Doğu Akdeniz'deki varlığını sürdürmesi için Kıbrıs'a olan ilgisi arttı ve buraya egemen olmak üzere XIX. yüzyıldan itibaren girişimlerde bulundu (Uçarol, 1978, ss. 31-34).

⁴ Enosis, "ilhak" anlamına gelmekte olup Megali İdea (büyük fikir) hedefi doğrultusunda Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını amaçlamaktaydı (İsmail, 1998, s. 6).

⁵ EOKA, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amacıyla kurulan bir silahlı örgüttür (İsmail, 1998, s. 41).

Bulak, Genelkurmay Başkanlığından Kurmay Albay Turgut Sunalp, Topçu Yarbay Hayri Sutekin ve Kurmay Binbaşı Kemal Yamak'ın yer aldığı bir heyetin katılması Bakanlar Kurulu tarafından 5 Eylül 1959 tarihinde kararlaştırıldı (BCA, 30.18.1.2/153.51.12).

Zürih ve Londra Antlaşmalarına dayanarak 1960 yılında Kıbrıs Anayasası hazırlandı. Bununla birlikte Kıbrıs Türklerine eşit statüde kurucu ortaklık hakkı tanındı (Yıldırım, vd., 2000, s. 32). Kıbrıs Cumhuriyeti, Zürich ve Londra Antlaşmalarının ardından 16 Ağustos 1960 tarihinde kuruldu (Arık, 2011, s. 4). Bu münasebetle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Türkiye'nin Kıbrıs'ın layık olduğu idareye kavuşmasını istediğini, bu noktada Zürich ve Londra Antlaşmaları sonrası bir kardeşlik ve iş birliği ortamı ile kültürel, siyasi ve sosyal ilerlemenin temellerinin atıldığını ve bununla birlikte Kıbrıs'ta, Cumhuriyet idaresinin kurulmasından memnuniyet duyduklarını ilettiler (BCA, 30.1.0.0/16.86.5). Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük ise kendilerini tebrik eden Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e bir teşekkür telgrafı gönderdi. Fazıl Küçük, Kıbrıs Türk halkı olarak geçmişten beri devam ettirdikleri sulh politikasını sürdüreceklerini, hak ve hürriyetlerinin elde edilmesi için meşru yollar ile her türlü mücadeleye devam edeceklerini ve Türkiye'nin destekleri ile Kıbrıs Türkünün daha iyi koşullarda yaşaması için çalışacaklarını belirtti (BCA, 30.1.0.0/7.40.20).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Türk ve Rum toplulukları arasındaki ilişkilerde bazı olumlu gelişmeler yaşansa da tam bir uyum ortamı sağlanamadı (BCA, 30.1.0.0/63.389.3). Nitekim Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios, "*Megali İdea*"⁶ politikası doğrultusunda Türklerin Ada'da azınlık olduğunu iddia ederek Rumların yönetime hâkim olması gerektiğini söyledi (Galata, 2023, s. 2). EOKA lideri Yeoryios Grivas ise İngiliz sömürge yönetimi altında bulunan Kıbrıs'ın bağımsızlığı için 1955-1959 yılları arasında Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu III. Makarios ile verdiği mücadele sonrası Yunanistan'a döndü. III. Makarios'un Kıbrıs Anayasası'nda Kıbrıs Türk halkının en önemli haklarını kaldıracak şekilde tadilat yapılması önerisi Kıbrıs Türk Liderliği ve Türkiye tarafından reddedildi. Kıbrıs Rum liderinin 1960 yılında Londra'da imzalanan antlaşmayı uygulamaması sonrası Ada'daki Türkler ile Rumlar arasında 1963 yılında çatışmalar yaşandı (Sonyel, 2014, ss. 3-4). Rumların ve EOKA'nın saldırıları 21 Aralık 1963'te arttı. Tarihe "*Kanlı Noel*" olarak geçen saldırılar sonucu çok sayıda Kıbrıs Türk'ü hayatını kaybetti. Bu durum karşısında Türkiye, Zürich ve Londra Antlaşmalarından doğan Garanti ve İttifak Antlaşmaları ile 'Kıbrıs Cumhuriyeti tehlike altına girdiği vakit İngiltere, Türkiye ve Yunanistan ortak olarak veya tek başına müdahale hakkında sahip olacaktır' esasına dayalı olarak Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliğini korumak üzere garantörlük hakkını kullanmak için girişimde bulunacaktır (Yıldırım, vd., 2000, s. 35). Türkiye 13 Şubat 1964'te Güvenlik Konseyi'ne başvurdu. Konsey, 4 Mart'ta Kıbrıs'la ilgili olarak: "*Kıbrıs'ta durumu kötüleştirecek davranışlardan kaçınılması ve barışın korunması, bu amaçla Ada'da bir Birleşmiş Milletler Barış Gücünün kurulması ve bir arabulucunun tayini, Kıbrıs Hükümetinden şiddet ve kan dökülmesini önleyecek her türlü tedbiri alması*" kararlarını aldı. Ancak Ada'da 17 Mart 1964 tarihinde faaliyete geçen Birleşmiş Milletler Barış Gücü, olayları engellemede etkisiz kaldı ve Rumların şiddet eylemleri devam etti (İsmail, 1992, s. 21). Rumlar, Limasol, Baf ve Gaziviran gibi yerlerde Kıbrıs Türk halkına şiddet eylemlerinde bulundu. Türkiye bu durum karşısında jet birliklerini Kıbrıs'a gönderdi. Bu harekâta yer alan Yüzbaşı Cengiz Topel, uçağının düşmesinin ardından Rum birlikleri tarafından esir alındıktan sonra işkence sonucu hayatını kaybetti (Yıldırım, vd., 2000, s. 36).

Rum Milli Muhafız Birliği 15 Kasım 1967 tarihinde stratejik önemi büyük olan Türk Köyleri, Geçitkale ve Boğaziçi'ne saldırarak ele geçirdi (Arık, 2011, s. 12). Başbakan Süleyman Demirel 1967'de yaptığı açıklamada Kıbrıs'ta 1963'te başlayan kanlı olaylarda Türk toplumunun güvenliğini tehdit eden Yunan ordusunun bir parçası olan ve antlaşmalara ve Anayasa'ya aykırı Kıbrıslı Rumlardan oluşan ve Milli Muhafızlar adı verilen gayri meşru iki silahlı unsurun olduğunu belirtti. Demirel, bunların Ada'daki Türkleri yok etmek amacını taşıdığını, sayı ve silah bakımından zayıf durumda olan Kıbrıs Türklerinin ise meşru müdafaa içerisine girmek zorunda olduğunu ifade etti. Demirel, Kıbrıs'ta Türkiye'nin hep sulh yönlü politika izleyerek, antlaşmalar gereği sulhun tüm imkanlarının sonuna kadar kullanıldığını emin olmak istediğini açıklayarak, Ada'da 15 Kasım 1967'de Türk toplumuna karşı yapılan saldırılar karşısında sulhun sağlanması noktasında Kıbrıs'ta yeni bir safhaya girildiğini ve Türkiye'nin üzerine düşen sorumluluk gereği tüm askerî hazırlıkları yaptığını söyledi. Demirel açıklamasının devamında, bütün hedeflerinin fedakâr Kıbrıs Türk toplumunun kendi topraklarında barış ve güvenlik içerisinde yaşamalarını sağlamak olduğunu belirtti (BCA, 30.1.0.0/16.89.10).

Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te gerçekleşen darbe sonrası Türkiye, 16 Temmuz'da İngiltere'ye bir nota vererek Ada'ya ortak bir operasyon yapılması gerektiğini belirtti, ancak bir sonuç alınamadı. Bunun üzerine Başbakan Bülent Ecevit, İngiltere Başbakanı Wilson ile konu hakkında detaylı görüşmelerde bulunmak üzere 17 Temmuz'da Londra'ya hareket etti. 18 Temmuz'daki görüşmeden bir sonuç elde edilemedi (Olgun, 1991, ss. 39-40). Kıbrıs'a karşı fiili bir müdahalede bulunulması ve Yunanistan'ın olası bir saldırısı durumunda TBMM'nin 17 Kasım 1967 tarihli ve 148 sayılı kararı, Garanti Antlaşmasının 5.

⁶ Megali İdea, "*büyük fikir*" anlamına gelmektedir. Anadolu, İstanbul, Yunanistan, Girit, Rodos, Kıbrıs ve İskenderiye'yi içerisine alan bir Helen İmparatorluğu kurmak üzerine oluşturulmuş bir fikirdir. İlk olarak XVIII. yüzyılda Rum Rigas Feraios tarafından ortaya konuldu. Bükreş'te 1791-1796 sürecinde bir harita hazırlandı ve Viyana'da 1796'da yayımlandı (İsmail, 1998, s. 4).

Maddesi ve Birleşmiş Milletler Yasasının 51. Maddesi gereği Türk Silahlı Kuvvetlerinin meşru savunma hakkını kullanmak üzere harekâta bulunması emrinin vermesinde Başbakanın yetkili kılınması kararı 19 Temmuz 1974 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edildi (BCA, 30.18.1.2/317.47.8). Yapılması muhtemel bir harekâta katılacak birliklerin iâşelerinin karşılanması Genelkurmay Başkanlığı'nın 19 Temmuz 1974 tarihli ve 9102-1-74 sayılı yazısı gereği Bakanlar Kurulu tarafından 19 Temmuz 1974 tarihinde kararlaştırıldı (BCA, 30.18.1.2/317.47.4). Ayrıca Kıbrıs'ta olumsuz bir durumla karşılaşılması durumunda Genelkurmay Başkanlığı tarafından silahlı kuvvetlerin muharebe hazırlığının ileri safhaya alınması için imkanların artırılması kararı kapsamında 19 Temmuz 1974 tarihinden itibaren resmi alarm sistemine geçilmesine karar verildi (BCA, 30.18.1.2/317.47.3). Ayrıca Kıbrıs Barış Harekâtı üzerine alınması gereken tedbirleri içeren 20 Temmuz 1974 tarihli ve 8617 sayılı Kararname yayımlandı. Buna göre savaş sürecinde ihtiyaçların karşılanması için genel bir seferberliğin ilanı ve Millî Alarm Sistemi Talimatı gereği harekâta görev yapacak personel ihtiyacının Genelkurmay Başkanlığının talimatı üzerine uygulanacak özel bir çağrı ile sağlanması kararları alındı (BCA, 30.18.1.2/317.47.12). Diplomatik temaslardan bir çözüm elde edilememesi üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Kıbrıs'a 20-22 Temmuz 1974 ve 14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasında olmak üzere iki askerî harekât gerçekleştirildi.

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı ve Yaşanan Gelişmelerin Erzurum Basınına Yansımaları (20-22 Temmuz 1974)

Türkiye, Kıbrıs'ta Türk toplumuna karşı yapılan eylemlere karşı Zürih ve Londra Antlaşmalarından⁷ doğan garantör devlet hak ve görevlerini kullanarak, duruma müdahalede bulunmak istedi (Özdemir, 2000, s. 239). Bunun üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a ilk askerî harekât gerçekleştirildi.⁸ Erzurum basınında Kıbrıs Barış Harekâtı manşetten aktarıldı. Bunlardan Ekspres gazetesi: "*Tarihi Gün: Yılların Rüyası Gerçekleşti! Şanlı Türk Ordusu Kıbrıs'ta*" (Ekspres, 22 Temmuz 1974, s. 1), Halkın Sesi gazetesi: "*Hükümetimizin Meşru Müdahale Kararı Gereğince Kıbrısın Bütün Sahillerine Çıkarma Yapmasına Karar Verildi*" (Halkın Sesi, 22 Temmuz 1974, s. 1). Hür Söz gazetesi: "*Yavru Vatan Kıbrıs'a Çıkarma Yaptık*" (Hür Söz, 22 Temmuz 1974, s. 1) ifadeleriyle harekâtı kamuoyuna duyurdu.

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtına ilişkin olarak Başbakan Bülent Ecevit 20 Temmuz 1974'te yaptığı açıklamada Kıbrıs'ta yapılan son darbenin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına engel ve uluslararası antlaşmaların ihlaline neden olduğunu söyleyerek, Kıbrıs'ta aşırı ve ilhakçı unsurlara karşı Türk Silahlı Kuvvetlerinin cumartesi günü bir barış harekâtı başlattığını ve silahlı kuvvetlerin başarısının adaletin ve özgürlüğün zaferi olacağını belirtti.⁹ Kıbrıs Rumlarına seslenen Ecevit, özgür, yeni ve mutlu bir Kıbrıs kurmak için bu teröristlerin ortaya çıkardığı toplumlararası düşmanlık ve çatışmaları sona erdirmek ve bu zaferi hızlandırmak için Türk kardeşlerinle birlikte olunması gerektiğini vurgulayarak, "*Sizinle çarpışmak için değil, çektiklerinize son vermek için adadayız. Bu bir istilâ değil, istilaya karşı bir harekettir. Bu bir saldırı değil, saldırıya karşı yapılan bir harekettir*" demiştir (Albayrak, 22 Temmuz 1974, s. 1). Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş¹⁰ ise Türk ordusunun Kıbrıs'a harekât başlatması üzerine Bayrak Radyosu'ndan, Ada'da yaşayan Türklere Rumların kışkırtmalarına karşı itidalli davranmaları ve sabır içerisinde olup silahlı eylemlerin olduğu durumlarda evlerinden çıkmamaları gerektiği uyarılarında bulunmuştur (Albayrak, 22 Temmuz 1974, s. 1).

Devlet ileri gelenlerinin açıklamaları dışında Kıbrıs Barış Harekâtına giden sürece ilişkin olarak uluslararası kurum, kuruluş ve yetkililerin görüş ve bilgileri de Erzurum basınına yansımıştır. Bu kapsamda yer alan açıklamalara göre Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki 2.300 kişilik askeri gücünün en az iki kat arttırılacağını

⁷ Bu antlaşmalar dahilinde imzalanan Garanti Antlaşmasının 4. Maddesinde belirtilen: "*Üç garantörden her biri Kıbrıs'ta var olan düzenin yeniden kurulması için harekete geçme hakkını saklı tutarlar*" hükmü üzerine garantör devlet olarak Türkiye, Kıbrıs'a askeri müdahalede bulundu (Göktürk, 2018, s. 401).

⁸ Türk Silahlı Kuvvetleri 20 Temmuz 1974 tarihi sabah saatlerinde Girne'nin batısından deniz üzerinden karaya çıkarma yaptı ve 21 Temmuz'da Beşparmak Dağlarını geçti. Ardından boğazı ve hâkim tepeleri ele geçirmek için harekâtı devam ettirdi (Eroğlu, 1975, s. 58). Komanda birlikleri ise havadan helikopter ve paraşüt yardımıyla Gönyeli ovasına birliklerini indirdi.

⁹ Başbakan Bülent Ecevit, Kıbrıs'a Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından yapılan askerî harekâtı 20 Temmuz 1974'te TBMM'de yapılan gizli oturumda şu sözlerle açıkladı: "*Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a barış, sükûn ve özgürlük getirmek için, Kıbrıs Devletinin bağımsızlığına ve anayasal düzenine yöneltilen saldırıyı bertaraf etmek için ve adadaki Türklerin, aziz soydaşlarımızın haklarını ve güvenliğini güvence altına almak için giriştiği harekât bu sabahın erken saatlerinde başlamıştır.*" (TBMM Tutanak Dergisi (Gizli Oturum), 20 Temmuz 1974, s. 19). Harekât, Ecevit tarafından kamuoyuna ise 20 Temmuz 1974'te şu demeç ile duyuruldu: "*Biz aslında savaş için değil, barış için ve yalnız Türklere değil Rumlara da barış getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara ancak bütün politik, diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık*" sözleriyle harekâtın esas ihtivası ve amacını ifade etti (Ecevit, 2011, s. 57).

¹⁰ Rauf Denktaş, Türk birliklerinin Kıbrıs'a ilk çıkarma anındaki durumun kendisinde meydana getirdiği etkiyi şöyle dile getirdi: "*Sabah beş. Bayrak radyosu beyanatımı vermeğe başladı. Rüya alemindeydik. Rüyaalar gerçekleşiyordu. Kooperatifin önüne çıktım. Uzakları dinliyordum. Uçak sesi? Yok ve bir saat kadar büyük bir heyecan içinde uçak seslerini bekler olduk... Ve birdenbire derinden top sesleri. Hemen arkasından Gönyeli ovalarına yağan paraşütler. Etrafa baktım. Ağlayanlar çıktı. Yere kapanmış toprağı öpenler vardı. Ben de ağlamaktaydım. Avusturyalı irtibat subayı elimi iki avucunun içine alarak "sizi kutlarım. Artık kurtuldunuz" dedi. Hararetle elimi sıkıyordu. O da çok duygulanmıştı. Çünkü darbeden sonra başımıza gelecekler hakkında az çok bildikleri vardı. Sıcak bir sesle söylediği "artık kurtuldunuz" sözlerini hiç unutmayacağım. Çünkü o an her Türkün düşündüğü de aynı şeydi! Kurtulmuştuk. 11 yılın zulmü arkada kalmıştı!" (Denktaş, 1999, ss. 369-370; Denktaş, 2008, ss. 458-459).*

söylemiştir (Albayrak, 23 Temmuz 1974, s. 1). Amerikalı yetkililer ise Türk savaş gemilerinin denize açılmalarından haberdar olduklarını, Amerikan İstihbarat Teşkilatı mensuplarının büyük bir kısmının Türk tarafının Yunanistan'a diplomatik bir baskı yapmak istediklerini zannettiklerini ancak Kıbrıs'a çıkarma yapılmasının tam bir sürpriz olduğunu belirtti (Yeni Erzurum, 25 Temmuz 1974). Kıbrıs'taki iki üste 8.000 askeri bulunan İngiltere'nin Kıbrıs'taki İngiliz Kuvvetleri Komutanı, İngiltere'nin Kıbrıs'a olan askerî müdahaleye karşı bir eylemde bulunmadığını açıkladı. Bununla birlikte İngiltere'nin şimdilik herhangi bir askerî müdahaleyi düşünmediğini açıklayan İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan 20 Temmuz 1974'te Yunanistan Maslahatgüzarı ile görüşerek Yunanistan'ın da Kıbrıs'a herhangi bir askerî müdahalede bulunmamasını talep etti (Albayrak, 22 Temmuz 1974, s. 1). Hollanda Hükümet sözcüsü ise Türk Hükümetinin Zürih Antlaşmasından doğan ortak sorumluluğu gereği Kıbrıs'a yaptığı müdahaleyi anlayışla karşıladıklarını ifade etti (Albayrak, 22 Temmuz 1974, s. 1).

Kanada Dışişleri Bakanı Allan MacEachen, Türkiye Maslahatgüzarı ve Yunanistan'ın Kanada Büyükelçisi ile görüştü ve kendilerine Kanada'nın Kıbrıs uyuşmazlığından duyduğu endişeyi aktardı (Hür Söz, 20 Ağustos 1974). ABD tarafından bakıldığında ise Kıbrıs Barış Harekâtı bir NATO üyesi olan Türkiye'nin bağımsız kararı ile uygulamaya konulduğu ve bu durumun daha önceden uygulanan ambargonun artarak devamına neden olduğu görüşüne değinildi. Bu görüşe ilişkin olarak ABD Dışişleri Bakanlığı Avrupa İşleri Yardımcısı Arthur Hartman, senato alt komitesinde yaptığı açıklamada Başbakan Bülent Ecevit'in Kıbrıs'taki Türk birliklerini daha fazla ilerlemeyeceği hakkında ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'e teminat verdi ve ABD'nin Türkiye'ye askerî yardıma başlayacağını belirtti. Bu kapsamda Hartman, Amerikan yardım programı çerçevesinde Fantom uçaklarından ikisinin teslim edileceğini söyledi (Albayrak, 23 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk günlerinde yaşananlar Erzurum basınında farklı detaylarla yer aldı. Devrim gazetesinde harekâtın deniz, hava ve kara boyutu aktarıldı. Buna göre denizde Rumlara ait 2 hücumbot batırıldı, 3 hücumbot ağır hasar aldı. Rum Milli Muhafız Ordusunun tüm karargahları Türk savaş uçakları (fotoğraf 1) tarafından bombalandı. Karada ise Girne bölgesi Türk birliklerin eline geçti (Devrim, 23 Temmuz 1974, s. 1). Halkın Sesi gazetesine bakıldığında, Türk Hava Kuvvetlerine bağlı bir birliğin Kıbrıs'a hâkim olan Beşparmak dağlarının güneyine indiği (fotoğraf 2), ordunun Girne limanını ele geçirdiği, Lefkoşa-Girne karayolunu kontrol altına aldığı, Yunan savaş gemilerinin himayesindeki mühimmat yüklü bir konvoyun Ada'ya hareket ederek Baf limanı açıklarına kadar geldiği ve bu durum karşısında Türk Hava Kuvvetlerine ait jetlerin ateş açmaları sonucu geri çekildiği duyuruldu (Halkın Sesi, 23 Temmuz 1974, s. 1).

Fotoğraf 1-2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kullanılan bir savaş uçağı ve harekâta katılan Türk paraşütçüleri
(Hür Söz, 15 Ağustos 1974; Ekspres, 23 Temmuz 1974)

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk günlerinde yaşanan gelişmeler hakkında Başbakan Bülent Ecevit 25 Temmuz 1974'te TBMM'de bilgilendirmelerde bulundu. Buna göre harekâtın ilk üç gününde 57 şehit verildi, 184 yaralı ve 242 kayıp olduğunu açıklandı (Yeni Erzurum, 26 Temmuz 1974, s. 1). Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk anlarına ilişkin Yeni Erzurum gazetesinde Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın açıklamalarına da yer verildi. Sancar, Türk Deniz Kuvvetlerine ait TCG Kocatepe gemisinin yanlışlıkla batırıldığını ve deniz kuvvetlerine ait uçak ve gemilerle arama ve kurtarma çalışmalarının yürütüldüğünü ve personelin

çoğunun kurtarıldığını açıkladı (Yeni Erzurum, 26 Temmuz 1974, s. 1). Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan ise Kıbrıs Türklerinin bir kez daha kötü muamelelerle karşı karşıya kalmaması için önlemler almaya mecbur olduklarını, Zürih ve Londra Antlaşmalarındaki statünün geliştirilmesi gerektiğini belirtti (Devrim, 25 Temmuz 1974, s. 1). Erbakan yeni bir barış antlaşması imzalanıncaya kadar Türk askerlerinin Ada'dan çekilmeyeceğini söyledi (Yeni Erzurum, 26 Temmuz 1974, s. 1). Diğer taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş, Yunanlıların Kıbrıs Türklerini hamisiz sandıklarını ve aldandıklarını dile getirerek Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmamış olması durumunda Kıbrıs'taki Rum müstahkem mevkillerinin, silah depolarının ve farklı silahların Ada'daki Türklerin aleyhine kullanılacağını ve bu ata yadigarı toprakların Yunanistan'a bağlanacağını açıkladı (Albayrak, 27 Temmuz 1974, s. 1).

Türk tarafının başarı ile yürüttüğü birinci Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında Rum birlikleri karşı taaruzlarına devam etmekteydi. Öyle ki Yunan askerlerinden de destek alan Rumlar, 1753 Türk'ü Limasol Stadyumuna toplayarak rehin aldı (Yeni Erzurum, 30 Temmuz 1974, s. 1). Diğer taraftan Türk birlikleri tarafından esir alınan 114 Rum serbest bırakıldı (Yeni Erzurum, 30 Temmuz 1974, s. 1). Harekâta tüm bu gelişmeler yaşanırken, Başbakan Bülent Ecevit Kıbrıs'ta isteklerinin yerine getirilmemesi durumunda antlaşma yapılmayacağını söyledi. Buna göre Kıbrıs Türklerinin güvenliğinin kağıt üzerinde değil sahada fiilen uygulanması gerektiği, Kıbrıs'ın yalnızca Rum Toplumu Geçici Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides tarafından temsil edilmesinin kabul edilemeyeceği, Rauf Denktaş'a da temsil hakkının verilmesi gerektiği, Kıbrıs'ın meşru ve nihai statüsü netleşinceye kadar Türk ve Rum yönetimlerinin otonom olmaması ve Ada'daki Türk askerlerinin ikmali ve tasviyesi tartışmalarının kabul edilmeyeceği ve imzalanacak bir antlaşmanın Türkiye'nin garantör devlet olarak taşıdığı hakları saklı tutacak bir şekilde olması gerektiği sıralandı (Devrim, 31 Temmuz 1974, s. 1).

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın uluslararası camiadaki yankıları da Erzurum basınında yer buldu. Bu kapsamda bilhassa yüksek tirajlı gazete ve önemli ajanslar üzerinden okuyuculara bilgi aktarıldı. Bunlar arasında yer alan United Press International, Kıbrıs harekâtında Türk askeri gücünün etkisini Yunan tarafıyla kıyaslayarak: *"Yunan adaları Türk kıyılarına çok yakındır. Bu da Türk uçaklarının buraları rahat bombalayabilmeleri imkanını açık tutmaktadır. Sonra Türkler çok kuvvetli. Savaş çıksaydı Türkler 2 günde Selanik'te olurdu"* açıklamasında bulundu ve devamında: *"Eğer Yunanistan Kıbrıs davası sebebiyle Türkiye ile bir savaşa girseydi, Doğu Akdeniz'in en güçlü ordusuna sahip olan Türkler karşısında büyük bir felâkete uğrardı"* yorumunu yaptı (Albayrak, 20 Ağustos 1974, s. 1). Almanya'nın yüksek tirajlı gazetelerinden Der Spiegel, Türklerin Ada'daki 50.000 kişilik gücüyle geleneksel düşmanı Yunanlılarla hesaplaşmak istediğini, bu durum karşısında Atina cuntasının dostu olan ABD'nin Türk müdahalesini haklı gördüğünü açıkladı (Hür Söz, 20 Ağustos 1974). Diğer bir Alman gazetesi ise Kıbrıs'taki Türk birliklerinin saygı duyulacak derecede bir disiplin içerisinde harekâtı Ada halkının malına zarar vermeden gerçekleştirdiğine, buna karşın Rum tarafının bir kasırga gibi etrafına zarar verdiğine dikkat çekti (Albayrak, 24 Ağustos 1974, s. 1). ABD'nin Washington Post gazetesi, Türkiye'nin yeni haşhaş ekimini yasaklamayı vadetmesi nedeniyle Kıbrıs'taki Türk müdahalesini hoş gördüğüne temas etti (Hür Söz, 20 Ağustos 1974). ABD'nin Associated Press haber ajansı muhabiri ise Türk askerlerinin neşeli olduğunu buna karşın bir Rum askerinin savaşı kaybedeceklerini ve boş yere kan döktüklerini söylediğini, çoğu askerlerin emirlere uymadığını, Ada'da çok sayıda Yunan askerinin de bulunduğunu ve bunların panik içerisinde olduğunu, diğer taraftan kadın, erkek ve çocuğuyla Rumların Türk askerlerine kurtarıcı gözüyle baktıklarını açıkladı (Ekspres, 23 Temmuz 1974, s. 1). İngiltere'de çıkan Daily Express gazetesinde Makarios'un iktidardan inmesine neden olan Yunan cuntasına karşı ortaya çıkan durum sonrası Türklerin yaptığı harekâtın kaçınılmaz olduğunu, Rum tarafının İngiltere'yi suçlu gördüğünü, bunda harekâta Ada'daki İngiliz üslerindeki radarın Türk tarafına istihbarat ve kılavuzluk desteği sağlamasının ve Mağusa'daki İngiliz turistlerin çıkarılması ile birlikte Türk Hava Kuvvetlerinin buraya hava harekâtında bulunmasının gerekçeler arasında olduğunu aktardı (Hür Söz, 20 Ağustos 1974).

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin çağrısı üzerine 22 Temmuz 1974'te saat 17.00'da ateşkes ilanı ile sona erdi (Halkın Sesi, 23 Temmuz 1974, s. 1). Buna karşın Yunan askeri güçleri saldırılarına devam etti.¹¹ Bu girişim, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından geri püskürtüldü ve iki taraf tekrar ateşkes durumuna geçti (Albayrak, 23 Temmuz 1974, s. 1). Cenevre Konferansı öncesi beş ülke tarafından Kıbrıs ile ilgili görüşler beyan edildi. Buna göre Türkiye'de, Kıbrıs'taki Türk toplumunun can ve mal güvenliğinin sağlanması ile haklarının iadesi; ABD'de, Türk-Yunan savaşının olmaması ve sabit uçak gemisi olarak gördüğü Ada'da NATO üslerinin kurulması; İngiltere'de, Ada'daki askeri üslerinin muhafaza edilmesi; Sovyet Rusya'da, Kıbrıs'ın bağımsız kalması ve NATO üssünün olmaması; Yunanistan'da, Ada'nın kendilerine bağlanması görüşleri hakimdi (Halkın Sesi, 29 Temmuz 1974, s. 1).

İsviçre'nin Cenevre kentinde 25 Temmuz 1974 tarihinde toplanan ve İngiltere, Türkiye, Yunanistan Dışişleri Bakanlarının yer aldığı Konferansta taraflar arasında görüşmeler devam ederken, Dışişleri Bakanı Turhan Güneş yaptığı açıklamada, Yunanların ateşkes sürecinde Ada'ya Türklerin yeni asker ve malzeme çıkarılmasını ve bulundukları alanı genişletilmesi

¹¹ Ateşkes ilanına karşın, Erenköy, Limnitis ve Louroudjina Milli Muhafız Birliği'nin topçu ateşine tabi tutuldu. Çok sayıda Türk köyü, Milli Muhafız Birliği ve EOKA-B tarafından kuşatıldı. Magusa'daki 37 Türk köyündeki halkın çoğu ise yerlerini terk etmek zorunda kaldı (Oberling, 1990, s. 844).

önleyici bir karar alarak yani bir ateşkes antlaşması yaparak müzakereleri şimdilik sona erdirmeyi düşündüğü söyledi. Bunun kabul edilebilir olmadığını belirten Güneş, Kıbrıs sorunun farklı yönlerini müzakere etmeden böyle bir koşul üzerine kurulu ateşkes antlaşmasını kabul etmeyi düşünmediklerini açıkladı. Albayrak'ta yer alan habere göre Güneş konuşmasının devamında şu noktalara temas etmiştir: *“Biz ateşkes kararını verdik ve birliklerimize tebliğ ettik. Binaenaleyh ateşkes kararı üzerinde herhangi bir ihtilaf yoktur. Bizim milletlerarası antlaşmalara göre bazı haklarımız vardır ve Türkiye belli bir anda ateşi durdurdu demek antlaşmalardan doğan haklarını kullanmayacak demek anlamına gelmez.”* (Albayrak, 29 Temmuz 1974, s. 1).

Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş ise Rum Toplumu Geçici Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides'in, Nikos Sampson'un veya Makarios'un yerini tutup tutmadığına bir açıklık getirmesi gerektiğini söyleyerek, boş olan Cumhurbaşkanlığı makamında Kıbrıs halkını temsil edecek bir kişinin yer alması gerektiğini ifade etti. Bunun için bekleyeceklerini, Ada'daki Türklerin 11 yıldır çok çektiğini, bir çan gibi sağdan ve soldan darbe aldıklarını, Rumların kadın, erkek, yaşlı ve çocuk ayırt etmeksizin herkesin canına kastettiğini, köylere saldırdığını, güvenli bir ortamın oluşması bakımından Kıbrıs Türklerinin haklarının tanınması gerektiğini bunu için de en azından bir federasyonun, bağımsız ve hür bir Kıbrıs'ı istediklerini, Türk askerinin Ada'daki güvenliğinin sağlanmasında etkin bir rol oynadığını söyledi (Albayrak, 29 Temmuz 1974).

Cenevre'deki barış görüşmeleri devam ederken, toplanan Bakanlar Kurulu tarafından Kıbrıs'ta bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerinin Ada'dan çekilmesi ile takviye ve ikmalinin durdurulmasının söz konusu olmadığı kararı alındı. Başbakan Bülent Ecevit, alınan bu kararı Dışişleri Bakanı Turan Güneş'e iletti (Albayrak, 30 Temmuz 1974, s. 1). Nitekim Cenevre Konferansında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları Ada'da Türk askerinin yer alıp almaması hususunu da müzakere etti. Cenevre'de 30 Temmuz 1974'te imzalanan antlaşma gereği 6 Ağustos 1960 tarihli antlaşmaya göre üç ülkenin dışişleri bakanı Kıbrıs'taki Türklerin güvenliklerini sağlamak üzerine mutabık kaldı. 30 Temmuz 1974'ten itibaren Türk ve Yunan güçleri bulundukları yerde kalacaktı. Türk ve Rumların yaşadığı köylerdeki halkın güvenliği, güvenlik kuvvetlerince sağlanacaktı. Tutuklu ve esirler iki ülke arasında mübadele edilecek veya serbest bırakılacaktı. İki ülke askeri kuvvetleri Ada'daki barış ve güvenliği sağlayacaktı. Türk ve Rum temsilciler, Ada'da anayasal düzenin sağlanması için yapılacak müzakerelere katılacaktı. Kıbrıs'ta özerk bir idaresinin kurulması için Türk ve Rum yöneticiler ortak çalışacaktı (Hür Söz, 1 Ağustos 1974, s. 1). Kıbrıs'a barış için çıkartma yapan Türk askerinin Ada'dan çekilmeyeceği ortak kararı alınacaktı (Albayrak, 1 Ağustos 1974, s. 1).

Cenevre Antlaşmasına karşın üniformasız Yunan ve Rum birlikler Ada'daki savunmasız Türk köylerine karşı saldırılarına devam etti. Bu konuya dair Ekspres gazetesindeki haberde, Birleşmiş Milletler New York Türkiye Daimî Temsilciliğinde Büyükelçi Daimî Temsilci olarak görev yapan Osman Olcay'ın Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'a saldırıların derhal sonlandırılması gerektiği açıklamasına yer verildi (Ekspres, 2 Ağustos 1974, s. 1). Gazetenin bir diğer haberinde ise Rum Milli Muhafız Ordusunun Birleşmiş Milletlerin ateşkes kararını sürekli ihlal ettiği, Türk askeri karşısında başarısız olan Rumların çete savaşına başladıkları, Rum güçlerinin öfkesini masum ve savunmasız Türklerden almaya çalıştığı ve Türk köylerinde topyekûn bir imha hareketine giriştiği bilgisine değinildi (Ekspres, 6 Ağustos 1974, s. 1). Konuya ilişkin Albayrak gazetesi Kıbrıs'ta Rum birliklerinin ateşkesi ihlal ederek 6 Ağustos 1974'te Girne'nin batısından iki Rum birliğinin saldırıya geçtiğini, buna karşın Türk birliklerinin büyük kayıplar verdirerek Rum birliklerini geri püskürttüğü bilgilerini sayfasına taşıdı (Albayrak, 7 Ağustos 1974, s. 1). Kıbrıs Türklerinin göçe zorlandığını açıklayan Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş ise Ada'da birçok Türk köyünün Rum kuşatması altında bulunduğunu, Türklere işkence yapıldığını ve Kıbrıs Türklerinin göçe zorlandığını söyledi (Albayrak, 9 Ağustos 1974, s. 1). Türkiye'nin niyetinin Ada'nın işgali¹² olmadığını ve Türklerin can ve mal güvenliğinin artık Rumlara bırakılmayacağını belirten Denktaş: *“Türk Ordusu isteseydi, bütün Adayı alırdı”* dedi (Aziziye Postası, 10 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik olarak 1974 yılı ağustos ayında Paris'te bir toplantı yapılacağı açıklandı. Yapılacak müzakerelere Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumlarının temsilcilerinin de katılmasıyla yaşanması muhtemel bir anlaşmazlığın da önüne geçilmesi amaçlandı. Müzakereler sonucu siyasi komisyon üyeleri görüş birliğine vardı ve şu noktalar saptandı: Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, Zürich ve Londra Antlaşmalarıyla tespit edildi. Bununla birlikte Kıbrıs Anayasasının yeniden gözden geçirilmesi önerildi. Siyasi Komisyon toplantısının ardından Daimî Komisyon toplanacak ve Siyasi Komisyonun ele aldığı konular müzakere edilerek Avrupa Konseyi üyesi olan Türkiye ve Kıbrıs Hükümetine tavsiye kararı verilecekti (Albayrak, 7 Ağustos 1974, s. 1). Diğer taraftan Cenevre Antlaşmasından sonra Kıbrıs'ta Türk ve Rum sınır hattını belirlemek üzere çalışmalara başlandığı haberi Yeni Erzurum gazetesinde yayımlandı. Buna göre sınır tespiti için Türkiye'den gelen harita mühendisleri ve jeologlardan oluşan 10 kişilik bir heyet görev alacaktı. Çalışmalar kapsamında helikopter ile Türk birliklerinin

¹² Başbakan Bülent Ecevit, Türkiye'nin Kıbrıs'ı işgal etme niyeti olduğu söylemlerine karşı 28 Ağustos 1974'teki açıklamasında: *“Biz Kıbrıs'a kazanmak için gitmedik, kurtarmak için gittik. Toprak fethine gitmedik, gönülleri fethetmeye, kavgalı bir adaya barış götürmeye gittik.”* diyerek Türkiye'nin işgalci bir niyet taşımadığını dikkat çekti (Ecevit, 2011, s. 442).

elinde olan bölgelerde havadan gözlem yapıldı. Sınır çalışmaları devam ederken Türk mühendisleri tarafından Girne bölgesinin elektrik ve su tesisatı için de çalışmalar yürütüldü (Yeni Erzurum, 5 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs'ta Türk ve Rum kesimini belirleyecek sınırla ilgili olarak Albayrak gazetesinin 8 Ağustos 1974 tarihli nüshasında çeşitli bilgiler mevcuttur. Buna göre Ada'da Türklerin kontrolünde 17 yerleşim bölgesi olduğu ve buralarda 34.000 Türk, 4.000 Rum ve 47 yabancı yerleşimcinin bulunduğu belirtilerek, tarafların askeri temsilcilerinin helikopter ile Ada'yı dolaştıkları ve Türk, Yunan ve İngiliz heyetleri arasında 6 Ağustos 1974 tarihinde gerçekleştirilen toplantı sonucu anlaşmaya varıldığına temas edildi. Geçici antlaşmanın Türk ve Yunan Hükümetleri tarafından onaylanması gerektiği belirtildi (Albayrak, 8 Ağustos 1974, s. 1). Sınır belirlemeleri çalışmalarının devam ettiği süreçte Yunan ve Kıbrıslı Rum birlikleri ateşkesi ihlal ederek yer yer Türk yerleşim bölgelerine saldırılarını sürdürmekteydi. Lefkoşa'daki Rum radyosu esir alınan bazı Türklerin serbest bırakıldığını açıklarken Bayrak Radyosu, Rum askerine silahlarını bırakmalarına ilişkin duyuru yapmaktaydı (Albayrak, 13 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs Barış Harekâtına Yönelik Alınan Önlemler ve Erzurum'dan Verilen Destekler

Erzurum basınında Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle alınan önlemlere ve yapılan hazırlıklara da değinildi. Bu bağlamda Halkın Sesi gazetesinde Hükümet tarafından Adana, Ankara, Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Hatay, İskenderun, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Mersin, Muğla ve Tekirdağ'da bir ay süreyle sıkıyönetim ilan edildiği duyuruldu (Halkın Sesi, 22 Temmuz 1974, s. 1). Yeni Erzurum gazetesinde Yeşilköy havalimanının hava trafiğine kapatıldığı ve Türk Hava Yollarına ait yedi adet DC 9, iki adet DC 10, yedi adet Boeing 707 ve dört adet F-28 uçakların mürettebatları ile birlikte Türk Hava Kuvvetlerinin emrine verildiği, Türkiye'nin dış ülkelerle olan teleks bağlantısının yasaklandığı ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı hastanelerin alarm durumuna geçtiği haberine yer verildi (Yeni Erzurum, 23 Temmuz 1974, s. 1). Aynı gazetenin 24 Temmuz 1974 tarihli nüshasında ise Adana, Hatay ve İçel Sıkıyönetim Komutanlığının iki numaralı bildirisi ile 21-22 Temmuz 1974 gecesinden itibaren uygulamaya konulmak üzere Adana, Hatay ve İçel sınırları dahilinde karartma yapılacak, tüm binalardaki ışıklar dışarıdan görülmeyecek şekilde perdelenecek ve motorlu araçlar karartılmış ışık tertibatıyla trafiğe çıkacaktır. Caddelerde keyfi olarak bisiklet, motosiklet ve diğer motorlu araçların seyretmemeleri ve cadde ve sokakları işgal etmemeleri bildirilmiştir (Yeni Erzurum, 24 Temmuz 1974, s. 1).

Bu arada Yunanistan tarafından olası bir saldırı ihtimaline karşı Trakya'da hazırlıklar yapıldı. Bölge halkı ve yurt dışından gelen işçiler, askerlere sevgi gösterisinde bulundu ve köylüler bakkaldan aldıkları malzemeler ile kendilerinin yaptıkları yiyecekleri askerlere verdi (Yeni Erzurum, 24 Temmuz 1974, s. 1). Diğer taraftan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Yunanistan, Türkiye'den İpsala gümrük kapısı yoluyla çıkış yapacak olan turist otolarına benzin vermeyerek yeniden Türkiye'ye dönmelerine neden oldu (Aziziye Postası, 24 Temmuz 1974, s. 1). Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi, harekâta katılan askerlerle haberleşmek için mektuplaşma imkânı sağladı. Bunun için yapılması gerekenler ise mektubun konulduğu ilk zarfın ikinci bir zarfa yerleştirilmesi ve üzerine Mersin posta kodunun yazılması olarak belirtildi (Yeni Erzurum, 29 Temmuz 1974, s. 1).

Kıbrıs Türklerini, Rum birliklerin saldırılarından kurtarmak ve bozulan anayasal düzeni yeniden tesis etmek amacıyla Türkiye tarafından 20 Temmuz 1974 tarihinde başlatılan Kıbrıs Barış Harekâtı için Türk Silahlı Kuvvetlerine Türkiye'nin tüm il ve ilçelerindeki halktan maddi ve manevi destek sağlayacak yardım kampanyaları başlatıldı. Kampanyalara yurt genelinde büyük ilgi gösterildi (Aziziye Postası, 24 Temmuz 1974, s. 1). Yardım kampanyası, ilk günden itibaren Erzurum'un çeşitli köy ve kasabalarında da yürütüldü. Kampanyaya, toplumun farklı kesimlerinden, kamu kurum ve kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden geniş bir katılım oldu. Kampanyanın planlı bir şekilde uygulanması için bazı esaslar belirlendi. Buna göre Erzurum'da Ticaret Odası, Ticaret Borsası ve Esnaf birliklerinin kurduğu komiteler ile 22 Temmuz 1974 tarihinden itibaren yardım kampanyası başlatıldı. İlçeler dahil olmak üzere Erzurum ilindeki resmî kuruluşlar 1 Ağustos 1974'te yardım kampanyası yapıldı. Bunun için daire mutemetleri görevlendirildi. İlçelerdeki bütün yardımlar, mahalli bankalarda açılacak tek hesapta toplandı ve ardından tüm meblağ Valilik tarafından açılan hesaba aktarıldı. Toplanan yardımlar, Erzurum Emlâk Kredi Bankası Merkez Şubesi'nde açılan 421 numaralı hesaba yatırıldı. Baro, Noter Odası, Tabipler Odası, Eczacılar Birliği, Mimar ve Mühendisler Odası Temsilciliği gibi mesleki teşekküller de kendi mensupları arasında kampanya açtı ve topladıkları yardımlar belirtilen hesap numarasına yatırıldı. Her teşekkül topladığı yardım miktarını Valiliğe bildirdi. Kampanya boyunca şehirdeki tüm müesseselere başvuruldu ve bu çalışmaların sonuna kadar kampanyaya devam edildi. Yardım kampanyası, Erzurum'un tüm köy ve kasabalarına resmi olarak iletildi. Bu maksatla kaymakamlıklar tarafından bütün köylerde yardım komiteleri kuruldu. Merkez ilçenin köylerindeki kampanya Ovacık, Ilıca ve Dumlu Bucak Müdürleri tarafından yürütüldü. Merkez bucağındaki kampanya ise Merkez İlçe Jandarma Birlik Komutanlığı tarafından organize edildi. Buralarda toplanan paralar, mahalli bankada açılacak tek hesapta toplandı ve en sonunda Valiliğin açtığı hesaba aktarıldı (Albayrak, 25 Temmuz 1974, s. 1, 3).

Erzurum'da Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'na ve Türk Donanma Vakfı'na bağış için açılan kampanyaya ilk andan itibaren büyük bir ilgi gösterildi. Şehirdeki çeşitli kuruluş ve kişiler tarafından Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'na ve Türk Donanma Vakfı'na 24 Temmuz 1974 tarihi itibarıyla 197.301 lira bağış yapıldı (Albayrak, 24 Temmuz 1974, s. 1). 27 Temmuz'a gelindiğinde Erzurum'dan Türk Donanma Vakfına, Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Silahlı Kuvvetlerine 1.435.413 lira bağışta bulunuldu. En çok bağış ise 735.095 lira ile Türk Silahlı Kuvvetlerine yapıldı (Albayrak, 27 Temmuz 1974, s. 1). Yardımlar 2 Ağustos ise 1.777.009 liraya ulaştı (2 Ağustos 1974, s. 1). Albayrak gazetesinin manşetten verdiği, *"Kampanya'ya Bağışlar Devam Ediyor Ordumuza, Erzurumdan Yapılan Bağışlar Durmadan İlerliyor"* başlıklı yazısında Türk Silahlı Kuvvetlerine, Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Donanma Vakfına çeşitli kurum, kuruluş ve şahıslar tarafından toplam 2.129.082 lira bağışta bulunulduğuna ve en büyük bağışın ise 1.260.684 lira ile Türk Silahlı Kuvvetlerine yapıldığına değinildi (Albayrak, 5 Ağustos 1974, s. 1). Tüm bu nakdi bağışların dışında, halk gücü nispetinde farklı maddi değerdeki metalleri ile yardım kampanyasına katılım oldu. Bunlar arasında alyans, bilezik ve küpe gibi ziynet eşyaları; tahlil ürünleri ile büyük ve küçükbaş hayvanları da Türk Donanma Vakfına, Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Silahlı Kuvvetlerine bağışlanarak destekte bulunuldu (Albayrak, 30 Temmuz 1974, s. 1). Erzurum'daki mahalli sendikalar da Kıbrıs Barış Harekâtının ardından bir bildiri yayımladı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği harekâtı desteklediklerini ve 30.000 işçinin birer yevmiyesini Türk Silahlı Kuvvetlerine bağışlayacaklarını bildirdi (Hür Söz, 23 Temmuz 1974, s. 1). Halkın Sesi gazetesinde Atatürk Üniversitesi personelinin maaşlarının %10'unu ve Tıp Fakültesi öğretim üyelerinin ise bir aylık maaşlarını bağışladıklarına yer verildi (Halkın Sesi, 27 Temmuz 1974, s. 1).

Erzurum'daki bağış kampanyasına katılım her geçen gün katlanarak devam etti. Albayrak gazetesi, kampanyaya ilişkin bilgilendirmelerini kamuoyuna sıklıkla duyurdu. Gazetenin 26 Ağustos 1974'teki nüshasında yardımın 6.000.000 lirayı geçtiği açıklandı. Tortum Kaymakamlığı 130.432 lira, Balkaya Kömür Limited Şirketi 15.180 lira, Uzunayla köyü 2.954 lira ve Göğüs Hastalıkları Baş tabipliği 1.270 lira ile destekte bulundu (Albayrak, 26 Ağustos 1974, s. 1). Gazetenin 28 Ağustos 1974 tarihli nüshasında ise bağışın 7.000.000 lirayı aştığı bilgisi okuyuculara aktarıldı. Katkıda bulunanlar ile yardım miktarlarına bakıldığında; Horasan Kaymakamlık Komitesi 391.210 lira, Aşkale Kaymakamlık Komitesi 318.461 lira, Ilıca Bucak Müdürlüğü Komitesi 88.872 lira, Orman Başmüdürlüğü 19.031 lira, Çiftlik Köyü 17.573 lira, Karagöbek Köyü 13.299 lira, Güllü Köyü 10.629 lira, Özbek Köyü 8.270 lira, Sığırlı Köyü 8.041 lira, Sarıayla Köyü 7.853 lira, Korucuk Köyü 7.271 lira, Yazıpınar Köyü 6.662 lira, Toparlık Köyü 5.711 lira, Yıkılğan Köyü 1.499 lira ve Altınbulacak Köyü 1.085 lira bağışta bulundu (Albayrak, 28 Ağustos 1974, s. 1).

Bağış kampanyasına Erzurum halkının her yaş ve kesiminden güçlü bir destek verildi. Kampanya ilginç olaylara da sahne oldu. Bunlar arasında ilköğretim çağındaki bir çocuğun hassasiyeti Hür Söz gazetesinin 26 Temmuz 1974 tarihli nüshasında yayımlandı. Gazetede Erzurum Kültürkurumu ilköğretim okulunda öğrenim gören bir öğrencinin miktar olarak az, ancak anlam olarak büyük bir bağışına yer verildi. Öğrenci, bağış toplayan komite üyelerinin yanına gelmiş ve elindeki 1 lirayı uzatarak: *"Amca bu parayla dondurma olacaktım. Siz Kıbrıs'a para topluyormuşsunuz, öyle ise dondurmadan vazgeçtim. Benim paramı da alın"* demişti. Çocuğun bu davranışı üzerine uygulanan komite üyeleri, *"Bu millet zafer kazanmasında kim kazansın"* söyleminde bulundu. Diğer taraftan Erzurum Eğitim Enstitüsü gece bölümünden 150 öğrenci ile tarih öğretmenleri ve askerler de Erzurum Kızılay Kan Merkezi ekiplerine 2.000 şişe kan bağışladı (Hür Söz, 26 Temmuz 1974, s. 1).

Erzurum Yardım Komitesine başvuranlar arasında yaşlı bir kadın da vardı. Ekspres gazetesinin 19 Ağustos 1974 tarihli nüshasındaki *"Erzurum'lu Nine Bir Türk Bayrağı ile 100 Lirayı Silahlı Kuvvetlerimize Verdi"* başlıklı haberinde, bağımsızlık mücadelelerinde aziz Türk kadınının daima Türk askerinin yanında olduğu, geçmişte Nene Hatunların, Kara Fatmaların, Halide Ediplerin ve Ayşe Ninelerin verdiği mücadelelerin, bugün Kıbrıs Barış Harekâtında başka kadınlar tarafından gösterildiği, bunlar arasında Erzurumlu yaşlı bir kadının da bulunduğu belirtildi. Bu yaşlı kadın, bir Türk Bayrağını ve biriktirdiği 100 lirayı yardım komitesine teslim ederek, *"Canım feda olsun bu aziz vatana. Canım feda olsun Mehmetçiğe"* demiş ve *"Kıbrıs'taki Türk ordumuza büyük bir hediyem olsun, şanlı bayrağım ordumuza ve arslan Mehmetçiklerimize Cenab-ı Allah'tan hayırlı başarılar dilerim. Vatani seven ninesi"* dileklerinde bulundu (Ekspres, 19 Ağustos 1974, s. 1). Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs çıkarmasında kullanması için Erzurum'daki otobüs işletmesi sahipleri, araçlarını orduya bağışladı. Bu eylemlerinden dolayı Erzurum'daki 9. Kolordu Komutanlığı, kendilerine teşekkürlerini ilettiler (Yeni Erzurum, 30 Temmuz 1974, s. 1).

Erzurum'da bağış kampanyasına verilen maddi desteğin yanı sıra genç yaştaki kişiler de gönüllü olarak Kıbrıs Barış Harekâtına katılmak istedi. Gönüllü gençler, taleplerini şöyle dile getirdi: *"Bu vatan uğrunda, Kıbrıs uğrunda seve seve canımızı feda etmeye hazırız. Yeter ki Sancar Paşa'dan emir alalım. Bir an önce Kıbrıs'a giderek, askerlerimizin saflarında çarpışmanın mutluluğuna erişelim. Bizi gönüllü olarak silah altına alsınlar. Biz bugün için doğduk, bugün için öleceğiz. Sayın Genelkurmay Başkanımızdan emir bekliyoruz"* (Ekspres, 29 Temmuz 1974, s. 1).

İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonuçlarının Erzurum Basınına Yansımaları (14-16 Ağustos 1974)

Kıbrıs meselesi üzerine Cenevre’de 8-14 Ağustos 1974’te toplanan konferansta, Yunan ve Rum temsilcilerinin olumsuz tutumları nedeniyle bir sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine garantör ülke konumundaki Türkiye, Ada’daki Türklerin can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla harekete geçmeyi gündemine alacaktır (Ekspres, 15 Ağustos 1974, s. 1). Bu kapsamda Başbakan Bülent Ecevit 13 Ağustos 1974 tarihinde Atina Büyükelçisi Kâmuran Gürün ile görüştü ve ardından saat 23.00’da Bakanlar Kurulu’nu toplantıya çağırdı. Yaklaşık bir buçuk saat süren toplantının ardından kendisi, Cenevre görüşmelerinde olumlu bir adım atılmadığını ifade ederek sözlerine şöyle devam etti: *“Kendi görüşümüzü izah ediyoruz. Fakat Yunan ve Kıbrıs Rum temsilcileri ne görüşümüze karşı bir şey söylüyorlar, ne de kendileri bir görüş söylüyorlar. Bildiğiniz gibi 22 Temmuz’dan bu yana geçen zamanın bir faydasını görmedik”* (Albayrak, 15 Ağustos 1974, s. 1). Ecevit’in açıklamalarının ardından Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 14 Ağustos 1974’te Kıbrıs’a ikinci bir harekât başlatıldı (Albayrak, 17 Ağustos 1974, s. 1).

Başbakan Bülent Ecevit, ikinci barış harekâtının garantör devlet olan Türkiye’nin askeri birlikleri tarafından Kıbrıs’ı kurtarmak ve bağımsızlığı korumak amacıyla yapıldığını söyledi (Yeni Erzurum, 17 Ağustos 1974, s. 3). Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş ise Rum birliklerinin tacizleri karşısında Türk birliklerinin ikinci harekâta girişme nedenleri hakkında şu beyanda bulundu: *“Kıbrıs’ta çarpışmaların yeniden başlaması beni elbette üzmüştür. Ama, biz Glafkos Klerides’e, çarpışmaların başlamasını önleyecek fırsatı vermiştik. Klerides, coğrafi temele dayanan federal bir yapıyı kabul etmedi. Buna karşı Türkiye bekleyecek durumda değildi, çünkü beklemek Kıbrıs’taki Türklerin hayatını tehlikeye atmak olacaktı”* (Albayrak, 19 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs’a yapılan ikinci harekât haberleri, Erzurum basınında manşetten verildi. Bunlardan Albayrak gazetesi: *“Kıbrıs’ta Engel Tanımadan İlerliyoruz”* (Albayrak 15 Ağustos 1974, s. 1), Ekspres gazetesi, *“Rum ve Yunanlıları Barışa Yola Getiremedik: Hücum Hücum Hücum... Tanklarımız Düşman Mevzilerini Devamlı Dövüyor: Yaşasın Şanlı Türk Ordusu”* (Ekspres, 15 Ağustos 1974, s. 1), Halkın Sesi gazetesi: *“Türk Ordusunun Barış ve Özgürlük Harekâtı”*, Hür Söz gazetesi: *“Silahlı Kuvvetlerimiz İkinci Defa Kıbrıs’ta”* (Hür Söz, 15 Ağustos 1974, s. 1) ifadelerini manşetten aktardı.

Türk Hava Kuvvetleri tarafından Lefkoşa’ya gerçekleştirilen hava harekâtının ardından, kara kuvvetlerine ait tanklar şehrin doğu ve batısından açılan yollardan ilerledi. Birleşmiş Milletlere ait kontrol noktasındaki Finlandiyalı askerler geri çekildi. Ardından Türk jetleri, Girne ve Niltu taraflarına hava harekâtı gerçekleştirdi. Bu askeri müdahalelerin ardından Rum silahlı birlikleri geri çekilmeye başladı (Albayrak, 15 Ağustos 1974, s. 1). Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş, Ada’daki Türk yönetiminin Lefkoşa’dan Girne’ye taşındığını ve Girne’nin şu andan itibaren bir Türk limanı olduğunu açıkladı (Devrim, 1 Ağustos 1974, s. 1). Türk birlikleri Lefkoşa’ya çevreledikten sonra 15 Ağustos’ta Mağusa’yı ele geçirdi (Albayrak, 16 Ağustos 1974, s. 1). Türk birlikleri Mağusa’da binlerce Türk tarafından büyük bir sevinçle karşılandı (Albayrak, 17 Ağustos 1974, s. 1). Mağusa’nın Türk birliğinin kontrolüne geçmesi Hür Söz gazetesinde, *“Adaya hâkim olduk”* haberiyle duyuruldu. Haberde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’a yaptığı ikinci barış harekâtı sırasında Mağusa’nın 403 yıl sonra tekrar fethinin bütün ülkede olduğu gibi Erzurum’da da sevinçle karşılandığına ve sabahın erken saatlerinde şehirdeki evlerin ve dükkanların Türk bayrakları ile donatıldığına değinildi (Hür Söz, 17 Ağustos 1974, s. 1). Yeni açılan müesseselere, *“Mağusa”* ve *“Girne”* adları verilmeye başladı (Hür Söz, 20 Ağustos 1974, s. 1). Mağusa’nın ardından Ada’yı ikiye bölen Türk birlikleri, harekâta devam ederek Mirtu ve Omorfo’ya da hâkim oldu (Albayrak, 17 Ağustos 1974, s. 1). İlerleyişini sürdüren birlikler 16 Ağustos’ta Lefke’yi ele geçirdi ve Bakanlar Kurulu kararı ile Ada’da ateşkes uygulamasına geçildi (Albayrak, 17 Ağustos 1974, s. 1).

Türk kuvvetleri ele geçirdikleri bölgelerde Türklere karşı yapılan katliamı, toplu mezarların tespiti ile açığa çıkardı. Bunlar arasında Mağusa’ya bağlı Altılar, Sandallar ve Muratağa Köylerindeki toplu mezarlar da bulunmaktaydı. Köylerde yerleşik 60 Türk’ten 57’si katledilmiş ve Rumlar tarafından toplu mezarlara gömülmüştür. Turizm ve Tanıma Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Orhan Birgit bu olayı: *“Altılar köyündeki bu katliam klasik Yunan uygarlığı adına işlenen yeni bir cinayettir”* sözleriyle özetlemiştir (Albayrak, 21 Ağustos 1974, s. 1). İsveçli barış gücü askerleri ise daha önce böyle bir vahşet görmediklerini söylemiştir (Albayrak, 3 Eylül 1974, s. 1). Kıbrıs’taki Rum katliamlarına değinen Başbakan Bülent Ecevit 20 Ağustos’ta yaptığı açıklamasında: *“Herhalde Türk Milleti Ada’daki zulme, haksızlığa, katliama daha fazla tahammül etmeyecektir”* ifadelerinde bulunmuştur (Albayrak, 22 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs’ta önemli başarıların elde edilmesi sonrası Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’a düzenlenen ikinci askeri harekâta elde ettiği başarıdan dolayı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar’ı tebrik etti. Bunun üzerine Sancar, şu teşekkür konuşmasında bulundu: *“Soydaşlarımızın özgürlüğünü kurmak, Ada’da uzun senelerden beri bozulmuş olan barış ve huzura yeniden teşrif etmek amacıyla 20 Temmuz 1974 tarihinde bir barış harekâtına girişen ve bugün artık plânlanmış hedeflerine ulaşarak harekâtını başarıyla tamamlamış olan Türk Silahlı Kuvvetlerini takdir ve tebrik eden mesajınızı almış bulunuyorum. Asırlar boyu adalet, barış, hak ve özgürlük uğruna kendini adanmış Türk Ulusunun öz varlığı Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri tarihine, başarısına yakışır bu başarısını milletinden aldığı büyük güce borçludur. Türk Silahlı*

Kuvvetlerinin şükran ve saygılarını yüksek kişiliğinizle Türk milletine sunmayı bir şeref ve borç addetmekteyim. Milletçe başarılarımızın devamını diler en derin hürmetlerimi arz ederim” (Albayrak, 20 Ağustos 1974, s. 1).

Başbakan Bülent Ecevit, ABD Büyükelçi ile 15 Ağustos'ta Çankaya'daki Başbakanlık konutunda yaptığı görüşmenin ardından yaptığı açıklamasında Kıbrıs'ta iki idare olarak kurulan ve coğrafi bir temele dayanan Kıbrıs devletinin kurulmasının en makul çözüm yöntemi olabileceğini söyledi (Albayrak, 16 Ağustos 1974, s. 1). Ecevit 19 Ağustos'ta ise TBMM'de grubu bulanan siyasi parti liderleriyle bir toplantı yaparak, Kıbrıs Barış Harekâtı ve ardından atılacak adımlar hakkında bilgilendirmede bulundu. Toplantıya, Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, Demokratik Parti Genel Başkanı Ferruh Bozbeyle, Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turan Feyzioğlu ile Kontenjan Senatörü ve Milli Birlik Komitesi Grubu Başkanları katıldı (Hür Söz, 20 Ağustos 1974, s. 1). Kıbrıs'taki Türklerin geleceği de merak edilen konular arasında yer aldı. Buna ilişkin olarak Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Makarios döneminde Türklerin ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğünü ve pasaport işlemlerinde büyük zorluklar yaşadığını, Türklerin çiftçi bir ulus olduğunu ve bu nedenle toprağa ihtiyaçları bulunduğunu belirterek, Türkiye'nin Ada'yı tamamen almaya ve İngiliz üslerini işgal etme gibi bir girişimi olmadığını söyledi. Güneş açıklamasının devamında, Kıbrıs'taki Türk toplumunun Ada yüzölçümünün %30-40'ına hakim olması gerektiğine değinerek, Kıbrıs'ın geleceğini Türk ve Yunan tarafının ortak iradesinin belirleyeceğini ifade etti (Albayrak, 17 Ağustos 1974, s. 1).

Rum Toplumu Lideri Glafkos Klerides ise Türk ordusunun ilk çıkarma sınırlarına dönmesi ve Türkiye'nin otonom federal devlet görüşünden vazgeçmesi gerektiğini öne sürdü. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş, bu şartların kabul edilemeyeceğini ve Klerides'in gerçekten barış istemesi durumunda, barış masasına hiçbir şart öne sürmeden oturması gerektiğini belirtti. Denktaş'ın üzerinde durduğu bir diğer konu ise Türk kuvvetlerinin Ada'nın barış ve huzurunu sağlamadaki önemi idi. Bu durumu Rumlar tarafından gerçekleştirilen Altılar Köyü'ndeki katliam ile örnekendirerek, Türk askerinin bulunmadığı yerlerde düzenin ve asayişin kurulamadığını söyledi. Denktaş, Türk askerinin kontrolündeki yerlerde bir tek Rum'un burnunun dahi kanamadığını, Rum tarafındaki bölgelerde yaşayan Türklere hayatın cehennem olduğunu ve bunun böyle devam edemeyeceğini vurguladı (Albayrak, 24 Ağustos 1974, s. 1). Denktaş, Kıbrıs'taki statü hakkında ise çift bölgeye dayalı federal bir cumhuriyetin Türk kanadının oluştuğunu belirtti (Devrim, 11 Eylül 1974, s. 1). Milli Savunma Bakanı Hasan Esat Işık ise Kıbrıs'a kimsenin hakkını almak için değil, herkesin hakkını vermek için gittiklerini söyledi (Yeni Erzurum, 19 Ağustos 1974, s. 1). Işık, Kıbrıs meselesinin çözüme kavuşturulması için müzakereye açık olduklarını ve bunun için sabırla bekleyebileceklerini açıkladı (Albayrak, 24 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs'taki son durum hakkında açıklamalar yapan Ecevit, *“Dünya’da güçlü bir Türkiye, Akdeniz’de yeni bir Kıbrıs var”* ifadelerinde bulundu. Ecevit, Ada'da Türkler ve Rumlar için barış ve güvenliğin, adalet ve özgürlüğün sağlanacağı bir düzenin kurulmasına kadar görevlerinin bitmediğini belirtti (Yeni Erzurum, 5 Eylül 1974, s. 1). Diğer taraftan Kıbrıs'taki durumun büyük ölçüde normale dönmesi ve yönetim biçimi tartışmalarının yaşandığı bir dönemde Bayrak Radyosu'nda 25 Ağustos 1974 tarihinde ilk kez, *“Kıbrıs Cumhuriyeti Otonom Türk Cumhuriyeti”*¹³ ifadesi kullanıldı (Yeni Erzurum, 26 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde Türkiye'deki koalisyon partileri liderleri dışında, muhalefet parti liderleri de ortak bir tavır sergiledi. Buna dair parti liderlerinin bir kısmının görüşleri, dönemin Erzurum basınında yer buldu. Bunlardan Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, Kıbrıs Türk halkına karşı Mağusa'da, Limasol'da, Larnaka'da, Bağ'da ve Lefke'de yapılan insanlık dışı davranışlara dünyanın sessiz kalması karşısında Türk Silahlı Kuvvetlerinin duruma müdahil olduğunu, başarıyla tamamlanan bu harekât dolayısıyla kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerini şükran ve saygıyla andıklarını ifade etti (Hür Söz, 19 Ağustos 1974, s. 1). Diğer taraftan Kıbrıs Barış Harekâtı'nda görev yapan askerlerin yaşadıkları anılar da Erzurum basınında yer aldı. Bunlar arasında bir Başçavuş Milli Mücadele yıllarında anne ve babasının Yunanlılar tarafından öldürülmesinin ardından yıllardır bunun üzüntüsüyle yaşadığını belirterek, Kıbrıs Barış Harekâtı'na gönüllü olarak katılma isteğini, Adana'da bulunan 2. Ordu Komutanı'ndan: *“Komutanım ben Kıbrıs'a gitmek istiyorum. Evet dersiniz hemen giderim. Hayır dersiniz hırsım beni o hale getirmiş ki, intihardan başka çarem yok. Ona göre emrinizi bekliyorum!”* sözleriyle ifade etti. 2. Ordu Komutanı askerin bu talebini olumlu karşıladı (Bedük, 1974, s. 1, 3). Bir Türk askeri ise harekât esnasında yaşadıklarını şu cümlelerle aktardı: *“Beşparmak Dağları'nda taarruzumuz başarılı olmuştu. Bölgede temizliğe başladık. Sinsice siperlenmişler, makinalı tüfek ateşi açıldılar. Bu arada yaralanmışım.”* Bir gazi ise: *“Rumlar Okula mevzilenmişlerdi. Etraflarını sardık. Pencerelelden devamlı makinalı tüfek ve uçaksavarlarla ateş ediyorlardı. Bunları susturmak için bir kısımımız içeri girdik. İçerde yapılan çarpışmada yaralandım.”* Rum birliklerinin davranışları hakkında bir diğer asker: *“Mert değillermiş, kahramanlık nedir bilmiyorlar. Onlar bizimle değil, çocuklarla, kadınlarla, ak saçlı analarla savaşıyor kadar kalles, korkak, sinsi”* ifadelerinde bulunmuştur (Hür Söz, 15 Ağustos 1974, s. 1, 3).

Kıbrıs'ta harekât sonrası yeni bir dönemin başlamasıyla birlikte Türklerin kontrolü altına giren bölgelerde hayat normale

¹³ Kıbrıs'ta yürütülen barış harekâtları sonrası Ada'da yeni bir siyasi düzen oluşturma çalışmalarında bulunuldu. Bunun sonucunda 14 Şubat 1974'te Kıbrıs Türk Federe Devleti ve 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu (Turan, 2013, s. 13).

dönmeye başladı. Ada'ya dönüş yapacak olan Türklerin durumuna yönelik Ekspres gazetesinde yer alan habere göre Türkiye'de bulunan yaklaşık 7.500 Kıbrıs Türk'ü Ada'ya dönmek için müracaatta bulundu. Bunun için Ulaştırma Bakanlığının talimatıyla daha önceden askeri sevkியatta da kullanılan Truva gemisi haftada iki kez Mersin- Mağusa seferlerine başlayacaktı. Truva gemisi ilk seferini 1974 yılı ağustos ayı sonunda yaparak 560 Kıbrıs Türk'ünü Kıbrıs'a ulaştırdı (Ekspres, 5 Eylül 1974, s. 1). Nüfus ile birlikte Kıbrıs'ın ekonomik yönden güçlenmesi için ilerleyen süreçte atılması gereken iktisadi adımlara ilişkin de çeşitli çalışmalarda bulunulması konusu gündeme geldi. Buna dair olarak Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, Kıbrıs'ta bir rafineri inşa edileceğini, elektrik santrali kurulacağını ve Beyrut'takine benzer bir serbest ticari bölgenin açılacağını açıkladı (Yeni Erzurum, 22 Ağustos 1974, s. 1). Başbakanlık müşavirlerinden Ahmet Yücel ise bakımsızlıktan ve susuzluktan hayvanların öldüğünü ve portakal bahçelerinin kurduğunu söyledi. Bununla ilgili olarak Başbakan Bülent Ecevit yaptığı açıklamada Kıbrıs'taki Türk kontrolü altında olan bölge tarım ve hayvancılığa dair ihtiyaçları ile ulaştırma ve elektrikle ilgili sorunları olduğunu, bunların çözümüne yönelik çalışmalar yapıldığını belirtti. Bu maksatla Bakanlıklar arası Kıbrıs Koordinasyon Kurulu toplantısında Kıbrıs'ın enerji meselesi ele alındı. Maliye Bakanı Deniz Baykal ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal'ın bölgeye giderek sorunları yerinde incelemesi üzerine bir görüş beyan edildi (Albayrak, 26 Ağustos 1974, s. 2). Bu kapsamda Maliye Bakanı Deniz Baykal ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal Kıbrıs'ta inceleme gezisinde bulundu. Kendileri gezi sonrası yaptıkları açıklamalarında askerî harekâtın amacına ulaşarak Türk Silahlı Kuvvetlerinin kontrolündeki Türk kesiminde uzun süreli barışın ve güvenliğin zeminin oluşturulduğunu sahada gözlediklerini dile getirdi. Diğer taraftan Baykal Kıbrıs'ta sosyo-ekonomik önlemlerin alınması amacıyla kısa ve uzun vadede alınacak konular hakkında Bakanlar Kuruluna bir rapor sunacaklarını söyledi (Albayrak, 29 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs ekonomisi için önemli bir yer tutan turizme yönelik düzenlemeler de Erzurum basınında işlenen konular arasındaydı. Nitekim Rumların Kıbrıs'taki saldırılarından turistik tesisler de etkilenmişti. Buna ilişkin olarak Ada'da Türk Silahlı Kuvvetlerinin kontrolü altında bulunan bölgelerde yıkılan turistik işletmelerle ilgili olarak Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit, Türkiye'de yer alan Dünya Bankası temsilcileri ile görüşmelerde bulundu. Birgit, Kıbrıs'ta yıkılan turistik tesislerin ayağa kaldırılması için Türk-Rum farkı gözetmeden banka yetkililerine yardımda bulunmalarını önerdi (Albayrak, 27 Temmuz 1974). Turizme yönelik çalışmalar ilk olarak Girne'de başlayacaktır. Oteller restore edilecek ve yeni banka şubeleri açılacaktır (Halkın Sesi, 12 Eylül 1974, s. 3).

Kıbrıs Barış Harekâtı aynı zamanda silahlı kuvvetlerin askerî gücünü arttırmaya yönelik çalışmaların hızlanmasına neden olmuştur. Bunlar arasında çeşitli kurum ve kuruluşlar da bulunmaktaydı. Bu bağlamda İstanbul Sanayi Odası, silahlı kuvvetlere bir şükran ifadesi olarak bir çıkarma gemisi inşa edilmesi için girişimde bulunduklarını duyurdu. Diğer taraftan Kıbrıs'ın kalkınması için Hükümete destek vereceklerini açıkladı (Devrim, 1 Ağustos 1974, s. 1). Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda görev yapan 40 parçalık çıkarma gemisinden biri hariç tamamının Türk işçileri tarafından imal edildiğini, çıkarma gemilerinden birinde bulunan bir sivil işçinin düşman saldırısı sonucu şehit olan ilk kişi olduğunu beyan etti (Devrim, 26 Ağustos 1974, s. 1). Kayacan, Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı ile bir Akdeniz ülkesi olduğunu dünyaya kanıtladığını ve denizlerdeki gücünün artacağını, Türkiye'de Türk işçileri tarafından gemilerin yanı sıra Almanya'da yeni denizaltı gemileri ve güdümlü füzeyle sahip hücumbotların yapımına devam edildiğini ve bu işlerde yaşanan maddi sıkıntıların yapılan bağışlar ile azalacağını söyledi (Yeni Erzurum, 6 Ağustos 1974, s. 1).

Kıbrıs Barış Harekâtında verilen mücadele sonrası yetim kalan çok sayıda çocuk da bulunmaktaydı. Bu çocukların her türlü ihtiyaçlarının karşılanması noktasında alınan önlemler, Erzurum basınında yer alan konular arasındadır. Buna göre eğitim hususunda Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda şehit olan askerin ve malul olan gazilerin çocuklarının burslu okutulacağını açıkladı. Bunun için yaklaşık olarak 800 kontenjan ayrıldı. Ayrıca yüksek öğrenim sürecinde kredi desteği verildi (Hür Söz, 27 Ağustos 1974, s. 2). Üniversite sınavında yeterli puan alan Kıbrıslı öğrencilere kontenjan sınırlaması uygulanmadı (Hür Söz, 29 Ağustos 1974, s. 1). Kıbrıs'ta şehit düşenlerin ailelerine ve gazilere aylık bağlanması için CHP Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal tarafından hazırlanan kanun teklifi ise Meclis Başkanlığına iletili. Buna göre Kanun, 20 Temmuz 1974 tarihinden itibaren uygulamaya konulacaktı. Bağlanacak aylık 1.200 lira olarak belirlenmiş ve gazilerin hayatını kaybetmeleri durumunda ailelerin aynı haklardan yararlanacağı belirtildi (Albayrak, 26 Temmuz 1974, s. 1). Erzurum özelinde ise Erzurum Çocuk Bakım Yurdu Müdüresi Nezaket Sokullu'nun girişimleriyle Sağlık Bakanlığına iletilen bir yazı ile Kıbrıs'ta şehit olanların çocuklarının bakımını kurum olarak üstlenmeye hazır oldukları bildirildi (Halkın Sesi, 5 Ağustos 1974, s. 1).

Sonuç

Konumu itibarıyla önemli bir yere sahip olan Kıbrıs, tarih boyunca farklı medeniyetlerin hakimiyet mücadelesine sahne oldu. 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine giren ve uzun bir süre Türk idaresi altında kalan Kıbrıs, 1878 yılında İngiltere'ye kiralandı ve aynı devlet tarafından 1914 yılında ilhak edildi. İlhak kararının 1923 yılında imzalanan Lozan Barış

Antlaşması ile tanınmasının ardından Ada 1959 yılına kadar İngiliz idaresinde kaldı. Bu arada Megali İdea ilkesiyle hareket eden ve Enosis bağlamında Ada'yı Yunanistan'a bağlamak hedefini güden Rum ayrılıkçı birlikleri, Ada'daki Türklere karşı silahlı eylemlerde bulunmaktaydı. Garantör ülke sıfatıyla İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında 1959 yılında Zürih ve Londra'da imzalanan antlaşmalar sonrası 1960 yılında ilan edilen Kıbrıs Cumhuriyeti ile Ada'da bir huzur ortamı oluşturulmak istendi. Ancak Rumlar 1953 yılında kurulan EOKA birlikleri ile şiddet eylemlerine devam etti. 1963 yılında Kıbrıs Türkü'ne karşı yapılan saldırılar sonucu çok sayıda kişi yaşamını yitirdi. Bu şiddet eylemi tarihe Kanlı Noel olarak geçti. Saldırıları karşısında Türkiye, Zürih ve Londra Antlaşmalarından doğan Garanti ve İttifak Antlaşmaları ile 'Kıbrıs Cumhuriyeti tehlike altına girdiği vakit İngiltere, Türkiye ve Yunanistan ortak olarak veya tek başına müdahale hakkında sahip olacaktır' esasına dayalı olarak Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliğini korumak üzere garantörlük hakkını kullanmak için girişimde bulunuldu. Saldırıları, ilerleyen yıllarda da devam edecektir. Nitekim 1964 yılında Erenköy'de ve 1967 yılında Geçitkale'de şiddet eylemleri yaşandı. 1970'li yıllara gelindiğinde artarak devam eden eylemlerin durdurulması için Türkiye yoğun bir diplomasi trafiği yürüttü. Bu girişimler, Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan saldırıları durdurmakta yetersiz kaldı. Son raddede 15 Temmuz 1974 darbesinin ardından Ada'nın siyasi ve idari yapısını değiştirmeye yönelik girişimler ve Türk toplumunun geleceğinin tehlikeye girmesi üzerine Türkiye, garantör devlet olarak Zürih ve Londra Antlaşmalarının vermiş olduğu müdahale hakkı gereği 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a askeri harekât başlattı.

Erzurum basını bu önemli harekâtı başladığı andan itibaren sayfalarına taşıdı. Çalışmada yer alan Albayrak, Devrim, Ekspres, Halkın Sesi, Hürsöz ve Yeni Erzurum gazetelerinde, harekâtın önemli anları okuyuculara manşetten aktarıldı. Ek detaylar, iç sayfalarda sunuldu. Harekâtın deniz, hava ve kara boyutunun ağırlıklı olarak yansıtıldığı gazetelerde, Hükümet yetkililerinin açıklamaları ile kamuoyunun harekâtın esas maksat ve hedeflerini doğrudan alması sağlandı. Özellikle uluslararası camiada harekâtın Türkiye'nin Ada'yı işgaline yönelik söylemlerine karşın, devlet ileri gelenlerinin açıklamaları yoğun bir ölçüde gazetelerde yer aldı. Erzurum basınında Kıbrıs Barış Harekâtı'na yönelik yapılan hazırlıklar ve alınan önlemlere de yer verildi. Bunlar arasında bazı illerde sıkıyönetim ilanı, ulaştırma ve haberleşme ağında yapılanlar ve sağlık alanında tedbirler de bulunmaktaydı. Böylece ülke genelindeki gelişmelerden halkın haberdar olması sağlandı. Erzurum basınında küresel güçlerin Kıbrıs'ta amaçladıkları düzene de değinildi. Buna göre ABD, Ada'da NATO üslerinin kurulmasını ve Türk-Yunan savaşının yaşanmamasını; İngiltere, Ada'daki askeri üslerinin devamını; Sovyet Rusya, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve NATO üssünün olmamasını istedi.

20 Temmuz 1974 tarihinde başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk safhasının 22 Temmuz'da ateşkes ilanı ile son bulması ve ardından Cenevre'de bir konferansın düzenlenmesi basındaki gündem maddelerinden bir diğerini oluşturdu. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dışişleri bakanlarının yer aldığı Konferans'ın ardından 30 Temmuz'da imzalanan antlaşma ile iki toplumlu ayrı bir idari yapının kurulması ve Kıbrıs halkının güvenliğinin iki ülke askeri kuvvetleri tarafından sağlanması gibi önemli kararların alınması, Rum Ulusal Muhafız güçlerinin Cenevre Antlaşmasına aykırı olarak Birleşmiş Milletlerin ateşkes kararını ihlal ederek Ada'daki Türklere karşı tedhiş hareketlerini sürdürmesi, bu konunun ayrıntılarını oluşturdu. Kıbrıs sorununun çözümü için Cenevre'de 8 Ağustos'ta yapılan ikinci konferanstan da sonuç alınamaması üzerine Türkiye tarafından 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci bir harekât yapıldı. Erzurum basını, ilkinde olduğu gibi ikinci harekâtı da manşetten verdi. Türk Silahlı Kuvvetlerinin başarıyla tamamladığı iki harekât sonrası yeni bir anayasal düzene ve iki toplumlu bir idari yapıya geçilmesi gibi esaslarla Başbakan Bülent Ecevit ve Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Raif Denktaş'ın karşı ve kararlı tutumu sıklıkla basına yansıyan konular arasında yerini aldı.

Kıbrıs'ta uzun yıllar devam eden terör ortamı, ekonomik kaynakların işletilmesi ve iktisadi ilerlemenin sağlanmasını engelledi. Barış harekâtları sonrası Ada'da sağlanmaya çalışılan barış ve huzur ortamı ile iktisadi kalkınmaya yönelik çalışmalar başlatılacaktı. Erzurum basınında bu konuya ilişkin haberler ile çalışma alanları ve planlamalar açıklandı. Bunlar arasında serbest ticari bölgenin kurulması, enerji tedarik yapı unsurlarının inşası, ziraata yönelik çalışmalar yapılması ve turizm alanında yatırımlarda bulunulmasına değinildi.

Kıbrıs Barış Harekâtı için Türk Silahlı Kuvvetlerine Türkiye genelinde yardım kampanyaları düzenlendi. Kampanyaya destek veren iller arasında Erzurum da bulunmaktaydı. Erzurum basınında yardım kampanyasına şehirden verilen destekler, detaylı bir şekilde aktarıldı. Basınına yansıyan bir diğer konu ise harekâta şehit ve gazi olan asker aile ve çocuklarının durumuna yönelik planlanan sosyal sorumluluk projeleriydi. Buna yönelik atılacak adımlar arasında Kıbrıs'ta şehit düşenlerin yakınlarına ve gazilere aylık bağlanması, şehit ve gazi çocuklarının burslu okutulması, yüksek öğrenim sürecinde kredi desteğinin sağlanması ve şehit çocuklarının Erzurum Çocuk Bakım Yurduna alınması bulunmaktaydı.

Etik Komite Onayı: Etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA):

BCA, 30.1.0.0./16.86.5, 08.08.1960; BCA, 30.1.0.0./16.89.10, 00.11.1967; BCA, 30.1.0.0./38.227.1, 24.06.1956; BCA, 30.1.0.0./63.389.3, 10.04.1962; BCA, 30.1.0.0./7.40.20, 00.00.1960; BCA, 30.18.1.2./153.44.15, 12.08.1959; BCA, 30.18.1.2./153.51.12, 05.09.1959; BCA, 30.18.1.2./317.47.3, 19.07.1974; BCA, 30.18.1.2./317.47.4, 19.07.1974; BCA, 30.18.1.2./317.47.8, 19.07.1974; BCA, 30.18.1.2./317.47.12, 20.07.1974.

Kitaplar ve Makaleler

Alasya, H. F. (1939). *Kıbrıs tarihi (M.E. 1450-M.S. 1878) ve belli başlı antikileri*. M. Fikri Matbaası.

Alasya, H. F. (1964). *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'ta Türk eserleri*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Albayrak, M. (2000). Türkiye'nin Kıbrıs politikaları (1950-1960). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(46), 249-275.

Arık, U. (2011). Kıbrıs krizi. *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 3-21.

Avcı, F., Doğanay, Z., & Atun, A. F. (2016). *Kıbrıs Türk halkının varoluş savaşı ve Rauf R. Denktaş*. Kıbrıs Türk Derneği Genel Merkezi Yayını.

Balyemez, M. (2018). TMT'nin kuruluş tarihi hakkında KKTC'de yanlış oluşan kamusal/toplumsal hafıza (İngiliz arşiv belgeleri ışığında). *Turkish Studies History*, 13(16), 35-53.

Balyemez, M. (2021). Kıbrıs sorununda dönüm noktası: EOKA saldırıları (1 Nisan 1955) (İngiliz arşiv belgeleri ışığında). *Tarihin Peşinde*, 25, 249-269.

Balyemez, M. (2021). İngiliz yönetimi döneminde Kıbrıs'ta çıkarılan ikinci Rum isyanı (18-19 Aralık 1954). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 37(103), 217-252.

Balyemez, M. (2024). *İngiliz yönetimi döneminde Kıbrıs Türklerinin siyasi örgütlenmeleri (1923-1960)*. Türk Tarih Kurumu.

Bedük, A. E. (1974). Kıbrıs harbinden birkaç inci. *Hür Söz*, 1.

Değerli, E. S. (2012). Demokrat Parti döneminde Türkiye'nin Kıbrıs politikası (1950-1960). *Gazi Akademik Bakış*, 6(11), 85-101.

Denktaş, R. R. (1999). *Rauf Denktaş'ın hatıraları 1964-1974* (Cilt 9): *Arşiv belgeleri ve notlarla o günler (1973-1974)*. Boğaziçi Yayınları.

Denktaş, R. R. (2008). *Kıbrıs elli yılın hikayesi*. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

Ecevit, B. (2011). *Dış politika ve Kıbrıs dosyası*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Eroğlu, H. (1975). *Kıbrıs uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*. Emel Matbaacılık Sanayii.

Fehim, T. (1964). *Yavru vatan Kıbrıs'ı tanıyalım*. Hakikat Yayınları.

Galata, Y. C. (2023). 1963-64 Kıbrıs olaylarının Türk arşiv belgelerine yansımaları. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 12, 1-20.

Gazioğlu, A. C. (1994). *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878): 308 yıllık Türk dönemine yeni bir bakış*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.

Göktürk, T. B. (2018). *Türkiye'nin 1974 öncesi Kıbrıs politikası, vizyonu ve uygulamaları*. Güneş Yayıncılık.

Hakeri, B. H. (1993). *Başlangıcından 1878'e dek Kıbrıs tarihi*. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

Hill, G. (2016). *Kıbrıs tarihi: Osmanlı ve İngiliz dönemi 1571-1948*. (Nazım Can Serbast, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İsmail, S. (1992). *Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisi nasıl işgal edildi?* Sultan Ofset.

İsmail, S. (1998). *150 soruda Kıbrıs sorunu*. Kastaş Yayınevi.

Meray, S. L. (2001). *Lozan Barış Konferansı tutanaklar-belgeler*, Cilt II. Yapı Kredi Yayınları.

Oberling, P. (1990). Kıbrıs faciası (F. Armaoğlu, Çev.). *Belleten*, 54(210), 825-861.

Olgun, A. (1991). *Kıbrıs gerçeği 1931-1990*. Demircioğlu Matbaacılık.

Özdemir, H., Celâl, M., Katoğlu, M., Tuncay, M., Koçak, C. & Ödekan, A. (2000). *Türkiye tarihi IV, çağdaş Türkiye 1908-1980*. Cem Yayınevi.

Sonyel, R. S. (2014). *Gizli belgelerle Kıbrıs sorunu: Kaygılı yıllar (1974-1975)*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Turan, O. (2013). *Tarihten günümüze Kıbrıs Türk basını (1879-2009)*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Uçarol, R. (1978). *1878 Kıbrıs sorunu ve Osmanlı-İngiliz anlaşma (Ada'nın İngiltere'ye devri)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, H. O., Atik, V., Cebecioğlu, M., Çağlar, H., Okutan, Y., Serin, M., Uslu, O., Yavuz, F., Yekeler, N., & Yücedağ, İ. (2000). *Osmanlı idaresinde Kıbrıs (Nüfusu, arazi dağılımı ve Türk vakıfları)*. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Gazeteler

Albayrak. (1974, 22 Temmuz). Harekât başarıyla devam ediyor: Yunanistan ateş-kes istiyor. *Albayrak*.

- Albayrak. (1974, 22 Temmuz). İngiltere hükûmeti, Yunanistan'ın Kıbrıs çıkarmasına hiçbir askerî müdahalede bulunmamasını istedi. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 22 Temmuz). Hollanda: Türk hükûmeti haklıdır. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 24 Temmuz). Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme ve Donanma Vakfına Erzurum'dan 197 bin 301 TL bağış yapıldı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 24 Temmuz). Yunan cuntasının Anadolu seferini bir kez daha okuması gerek. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 24 Temmuz). Silahlı kuvvetlerimize yardımda bulunacak vatandaşlarımızın dikkatine!.. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 26 Temmuz). Kıbrıs şehitlerinin ailelerine maaş bağlanıyor. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 27 Temmuz). Kıbrıs'ın Yunan toprağı olması hayali ölmüştür. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 27 Temmuz). Orhan Birgit: Kıbrıs'taki turistik tesisler onarılacak. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 29 Temmuz). Güneş, konferans için konuştu: Ateş-kes, belli haklarımızı kullanmamak demek değildir. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 29 Temmuz). Denктаş: En azından federasyon istiyorum. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 30 Temmuz). Bakanlar Kurulu: Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'tan çekilmesi tartışma konusu değil. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 30 Temmuz). Erzurum'dan yapılan bağışlar 1,5 milyona ulaştı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 30 Temmuz). Silahlı kuvvetlerimize yardım sürekli artıyor: Halk camilerde başlatılan yardım kampanyasına geniş ilgi gösteriyor. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 30 Temmuz). Sanayi odası bir çıkarma gemisi yapacak. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 31 Temmuz). Aziziye Anıtının temel atma töreninde konuşan Valimiz Necmettin Karaduman: Türk ulusu vatani için can vermeye her zaman hazır. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 1 Ağustos). Orhan Şerifsoy: Türkler vatan için ölmenin örneğini bütün dünyaya ispatladı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 1 Ağustos). Kampanya devam ediyor: Erzurum'dan yapılan bağışlar 2 milyon TL'yi buldu. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 5 Ağustos). Kampanyaya bağışlar devam ediyor: Ordumuza, Erzurum'dan yapılan bağışlar durmadan ilerliyor. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 7 Ağustos). Rumlar ateşkesi ihlâl etti: Türklere saldıran iki Rum birliği geri püskürtüldü. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 7 Ağustos). Kıbrıs sorunu Avrupa Komisyonunda ele alındı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 8 Ağustos). Ateş-kes hattı için geçici anlaşma oldu. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 9 Ağustos). Ateş-kes'e uyduğumuzu tekrarlayan Denктаş: İsteseydik şimdi Kıbrıs'ın yarısını almıştık. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 13 Ağustos). Yunan ve Rum birlikleri ateş-kesi dinlemiyor: Kıbrıs'ta çarpışmaların devam ettiği bildiriliyor. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 15 Ağustos). Kıbrıs'ta engel tanımadan ilerliyoruz. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 15 Ağustos). Basın toplantısı düzenleyen Başbakan Ecevit'in demeci: Beklemekten hiç fayda görmedik. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 16 Ağustos). Mehmetçik Magosa'da. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 17 Ağustos). Başbakan Bülent Ecevit: Yaptığımız ikinci barış harekâtı adayı kurtarmak ve bağımsızlığını sağlamak içindir. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 17 Ağustos). Rum idareciler Lefkoşa'dan kaçtılar: Mirtu ile Omorfo'yu ele geçirdik. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 17 Ağustos). Ordumuz dün Lefke'yi de aldı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 17 Ağustos). Ateş-kes uygulandı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 19 Ağustos). Denктаş: Klerides'e çarpışmayı önleme fırsatı vermiştik. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 20 Ağustos). Turan Güneş: Kıbrıs topraklarının %30-40'ı Türklerin olmalı. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 20 Ağustos). Sancar: Silahlı kuvvetlerimiz bu başarısını milletimize borçludur. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 20 Ağustos). Savaş çıksaydı Türkler 2 günde Selanik'te olurdu. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 20 Ağustos). Türk ordusu önünde hiçbir kuvvet duramaz. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 21 Ağustos). Mehmetçik karşısında çil yavrusu gibi kaçan Rumlar: Katliama devam ediyor. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 22 Ağustos). Ecevit: Türk milleti bu katliama daha çok tahammül etmeyecek. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 23 Ağustos). Amerika, Türkiye'ye yardımını sürdürecektir. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 24 Ağustos). Türk birlikleri Kıbrıs'ta saygı uyandıran bir disiplin içinde. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 24 Ağustos). Işık: Kıbrıs meselesinin hallini sabırla bekleriz. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 29 Ağustos). Baykal: Askerî harekâtımız amacına ulaşmıştır: Kıbrıs'ta barışı ve güvenliği sağladık. *Albayrak*.
- Albayrak. (1974, 3 Eylül). İsveçli barış gücü askerleri: Böyle bir vahşet hiç görmedik. *Albayrak*.
- Aziziye Postası. (1974, 24 Temmuz). Bütün yurttaki Türk donanmasına bağış kampanyası açıldı. *Aziziye Postası*.
- Aziziye Postası. (1974, 24 Temmuz). Yunanistan benzin vermiyor. *Aziziye Postası*.
- Aziziye Postası. (1974, 26 Temmuz). Kore'de Savaşanlar Derneği Genel Başkanı: Yunan cuntasının Anadolu seferini bir kez daha okuması gerek. *Aziziye Postası*.
- Aziziye Postası. (1974, 10 Ağustos). Denктаş: Türkler isteseydi, adayı alırlardı. *Aziziye Postası*.
- Devrim. (1974, 23 Temmuz). Kıbrıs çıkarmamızın 3'üncü gününde: Denizde, havada, karada. *Devrim*.
- Devrim. (1974, 25 Temmuz). Başbakan Yardımcısı Erbakan: Elde ettiğimiz yerlerden çekilmeyeceğiz. *Devrim*.
- Devrim. (1974, 31 Temmuz). Ecevit: İsteklerimiz kabul edilmezse, anlaşma olmaz. *Devrim*.
- Devrim. (1974, 1 Ağustos). Rauf Denктаş: Girne artık yeni bir Türk limanı oldu. *Devrim*.
- Devrim. (1974, 1 Ağustos). Sanayi odası bir çıkarma gemisi yapacak. *Devrim*.
- Devrim. (1974, 26 Ağustos). Düşman kurşunu ile ilk şehidimiz bir sivil işçimizdir. *Devrim*.
- Ekspres. (1974, 22 Temmuz). Tarihi gün: Yılların rüyası gerçekleşti! Şanlı Türk ordusu Kıbrıs'ta. *Ekspres*.

- Ekspres. (1974, 23 Temmuz). Kaçın Türk'ler geliyor: Zafer yine Türk askerinin. *Ekspres*.
- Ekspres. (1974, 29 Temmuz). İlimizden binlerce gönüllü genç askere gitmek istiyor. *Ekspres*.
- Ekspres. (1974, 2 Ağustos). Rumlar savunmasız Türk köylerine saldırıyı arttırdı. *Ekspres*.
- Ekspres. (1974, 6 Ağustos). Ateşkese rağmen Kıbrıs'ta çarpışmalar devam ediyor. *Ekspres*.
- Ekspres. (1974, 19 Ağustos). Erzurum'lu nine bir Türk bayrağı ile 100 lirayı Silahlı Kuvvetlerimize verdi. *Ekspres*.
- Ekspres. (1974, 5 Eylül). Adaya gitmek için sırada 7500 soydaşımız var. *Ekspres*.
- Halkın Sesi. (1974, 22 Temmuz). Kahraman ordumuz Kıbrıs'a havadan ve karadan çıkarma yaptı. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 22 Temmuz). Hükümet sıkıyönetim ilan etti. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 23 Temmuz). Kahraman ordumuz Kıbrıs harekâtını plan gereğince sürdürmektedir. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 27 Temmuz). Erzurum Tıp Fakültesi öğretim üyeleri bir aylık maaşlarını orduya bağışladı. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 29 Temmuz). Kozlar Cenevre'de paylaşılacak. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 5 Ağustos). Kıbrıs'taki şehit çocuklarının Erzurum'a gönderilmesi istendi. *Halkın Sesi*.
- Halkın Sesi. (1974, 12 Eylül). Kıbrıs Türk kesiminde hayat normale dönüyor. *Halkın Sesi*.
- Hür Söz. (1974, 22 Temmuz). Yavru vatan Kıbrıs'a çıkarma yaptık. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 23 Temmuz). Erzurum'daki 30 bin işçi Türk Ordusu'na yardım yapacak: Şehrimizde düne kadar 200 bin lira toplandı. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 26 Temmuz). Doğu'da Ordu'ya yardım kampanyası hızla geliyor. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 1 Ağustos). Anlaşma dünyada memnunluk meydana getirdi: Cenevre'de barışı imzaladık. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 15 Ağustos). Silahlı kuvvetlerimiz ikinci defa Kıbrıs'ta. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 15 Ağustos). Kıbrıs gazileri anılarını anlatıyor. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 17 Ağustos). Yunanistan Ada'da Türklerle harp edemeyeceğini resmen açıkladı: Adaya hâkim olduk. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 19 Ağustos). Demirel: Ordumuzun başarısını şükran ve saygıyla anıyoruz. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 19 Ağustos). TBMM Kıbrıs konusunu görüştü. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 20 Ağustos). Yeni açılan yerlere Girne ve Magosa isimleri veriliyor. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 20 Ağustos). Kanada Kıbrıs uyuşmazlığı ile ilgili endişelerini bildirdi. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 20 Ağustos). Türklerle çatışmaya girmeden iki defa düşünmek gerekir. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 20 Ağustos). Türklerle çatışmaya girmeden iki kere düşünmek faydalıdır. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 27 Ağustos). Kıbrıs'ta şehit olanların çocukları burslu okutulacak. *Hür Söz*.
- Hür Söz. (1974, 29 Ağustos). Kıbrıslı öğrenciler üniversiteye alınacaklar. *Hür Söz*.
- Yeni Erzurum. (1974, 23 Temmuz). Yeşilköy Havalimanı kapatıldı, THY uçakları orduya verildi, hastaneler alarm durumuna getirildi. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 24 Temmuz). Hepimiz gönüllüüz. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 24 Temmuz). Adana ve çevresinde karartma yapılıyor. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 25 Temmuz). Amerikalı yetkililer çıkarmanın tam bir sürpriz olduğunu belirtti. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 26 Temmuz). Ecevit TBMM toplantısında. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 26 Temmuz). Erbakan: Yeni bir barış anlaşması imzalanana kadar kuvvetlerimiz Kıbrıs'tan çıkmayacak. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 26 Temmuz). Batan Kocatepe muhribimizin personeli kurtuldu. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 29 Temmuz). Kıbrıs harekâtına katılan askerlerle haberleşme şekli açıklandı. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 30 Temmuz). Limasol Stadyumu'na hapsedilen sivil Türkler sekiz gündür aç ve susuz halde işkence görüyor. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 30 Temmuz). Serbest bıraktığımız 114 Rum teşekkür etti. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 30 Temmuz). Ordu, emrine otobüs verene teşekkür etti. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 5 Ağustos). Kıbrıs'ta hayat normale dönüyor: Türk sınırını 10 kişilik ekibimiz tespit ediyor. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 6 Ağustos). Kayacan: Yeni denizaltılar ve hücumbotlar yapılıyor. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 19 Ağustos). Işık: Kıbrıs'a herkesin hakkını vermek için gittik. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 22 Ağustos). Magosa tersaneleri genişletilecek. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 26 Ağustos). Federatif sistemin ilk adımı atıldı: Bayrak Radyosu ilk defa dün Kıbrıs Türk Yönetimi tabirini kullandı. *Yeni Erzurum*.
- Yeni Erzurum. (1974, 5 Eylül). Dünyada güçlü bir Türkiye, Akdeniz'de yeni bir Kıbrıs var. *Yeni Erzurum*.

Structured Abstract

Cyprus, which has an important place due to its location, has been the scene of the struggle for dominance of different civilisations throughout history. Cyprus, which came under Ottoman rule in the 16th century and remained under Turkish rule for a long time, was under British rule from the 19th century until the establishment of the Republic of Cyprus in 1960. The aim of the Greek Cypriot separatist groups in the island to annex the island to Greece by acting with the principle of Megali Idea led to the continuation of armed actions against the Turks in the island at different times. After the agreements signed in Zurich and London in 1959, Türkiye, as the guarantor country, carried out intensive diplomacy in order to create a peaceful environment on the island. However, the actions of the Greeks against the Turks did not end. Thereupon, Türkiye decided to intervene militarily in order to establish peace and tranquility on the island and two military operations were carried out by the Turkish Armed Forces in Cyprus on 20 July 1974 and 16 August 1974. The Erzurum press carried the developments regarding the operation on its pages day by day. There was an intensive transfer of information about the operation in the newspapers. In the newspapers reflecting the naval, air and land dimension, the statements of the government officials and the purpose and objectives of the operation were conveyed. Thus, the public was enlightened through official sources in order to prevent misinformation. As a matter of fact, despite the rumours that the operation was aimed at Turkey's occupation of the island, the statements of state dignitaries appeared in the newspapers. Among these, Prime Minister Bülent Ecevit's statement that the Cyprus operation was not an invasion and occupation, but rather aimed to bring peace and tranquility to the island was covered in the Erzurum press in order to prevent misinformation and misdirection. On the other hand, it was also revealed that the operation carried out by the Turkish Armed Forces on the island caused great joy in the Turkish community, which had been under pressure and violence for years, and the statements of Rauf Denktaş, Vice President of Cyprus and President of the Federation of Turkish Cypriot Institutions were included. The first Cyprus Peace Operation, which took place between 20-22 July 1974, ended with the declaration of a ceasefire on 22 July, after which the diplomatic process began. For this purpose, a conference was held in Geneva on 25 July. The conference, which was attended by the foreign ministers of Türkiye, Greece and the United Kingdom as guarantor states, ended with the agreement signed on 30 July. According to the agreement, the security of the people of the island was to be ensured by the military forces of the two countries, and efforts were to be made for a constitutional order and a separate bicommunal administrative structure on the island. However, in violation of the Geneva Agreement, the Greek Cypriot National Guard forces violated the ceasefire decision of the United Nations and continued their acts of intimidation against the Turks on the island. A second conference was held in Geneva on 8-14 August 1974 for the solution of the problems in Cyprus. The negotiations remained inconclusive due to the negative attitude of the Greek and Greek Cypriot sides. Thereupon, Türkiye, as a guarantor country, launched a second operation in Cyprus on 14 August 1974 in order to ensure the peace and security of the Turks on the island. With the second operation, important cities of Cyprus such as Mağusa and Lefke were captured by the Turkish Armed Forces. Since the beginning of the Cyprus Peace Operation, aid campaigns were organised for the Turkish Armed Forces from all provinces and districts of Turkey. Erzurum was among the provinces that supported this campaign. Since the beginning of the Cyprus Peace Operation, the city has given strong support to the operation. All segments of society, non-governmental organisations, public institutions and organisations participated in the campaign. In the Erzurum press, the aid campaign was mainly announced in detail in the headlines. Another issue emphasised in the Erzurum press was the activities to be carried out for the economic development of the island. These included the opening of a free trade zone, the construction of a refinery and a power plant, and the establishment of orange groves for agricultural activities. In addition to all these, issues related to tourism, which has an important place for the Cypriot economy, were also mentioned. In the news published in this context, it was mentioned that touristic facilities were also affected and for this reason, the Ministry of Tourism and Promotion was in talks with representatives of the World Bank regarding the reconstruction of touristic establishments destroyed in the areas under the control of the Turkish Armed Forces.